

Gobele Salasu

(Da:i Sia:-Leviticus; Modu-Levitiko; Bisini-Wok Pris)

Hidadea Sia:

Gobele Salasu Buga ganodini amo Isala:ili dunu ilia musa: gobele salasu hou amola Godema nodone sia:ne gadosu hou amo dedei dagoi ba:sa. Amola Gobele Salasu dunu ilia da amo hou ouligibiba:le, ilia hou amola da amo buga ganodini dedei diala.

Sia: bagade amo buga ganodini dedei da Gode Ea hadigi hou (da:i sia: "holiness"). Gode da musa: Isala:ili fi dunu amo Ea Fidafa ilegei dagoi. Amola ilia da Ema hahawane gousa:lewane esaloma:ne, E da ilima gobele salasu hou amola nodoma:ne sia:ne gadosu hou ilegei. Amo hou da "Gobele Salasu Buga" ganodini dedei diala. Musa: Gode da "Isala:ili Fi ilia Hadigi Godedafa." Ema gadenenewane amola olofoiwane esaloma:ne, gobele salasu hou amola nodone sia:ne gadosu hou amo ganodini dedei, amo Gode Hi fawane da ilegei. Wali, Gode Ea Fidafa dunu da Isala:ili fi dunu amola Dienadaile fi dunu gilisi (osobo bagade fifi asi gala huluane). Nowa dunu o uda o mano da Yesu Gelesu (Gode Egefedafa) amo ea hou dafawaneyale dawa:sea, lalegagusia, Ema fa:no bobogesea, e da Gode Ea Fidafa amo ganodini esalebe ba:sa.

Wali, ninia Yesuma fa:no bobogesu dunu, da gobele salasu hou amola nodone sia:ne gadosu

hou hagudu dedei diala, amo defele hame hamosa. Bai Yesu Gelesu da Ea maga:mega “Gaheabolo Gousa:su” hamoi dagoi. Be A:silibu hou amola Godema nodone asigi dawa:su hou amola Godema beda:su hou haguduga dedei, amo huluane ninia da hamonana. Amaiba:le, amo buga idisia, ninia da noga:le dawa:le, a:silibu amola asigi dawa:su sia: hogoi helemu da defea. Be ninia da giadofale dawa:sa:besa:le, noga:le dawa:mu da defea. Mogili da Gode Ea hou noga:le hame dawa:beba:le, ilia da Yesu Ea fa:no bobogesu dunu da musa: defele, Gode Ea hamoma:ne sia:i huluane Gobele Salasu Buga ganodini dedei, amo huluane defele hamomu, ilia da giadofale olelesa. Be hamoma:ne sia:i afae Gobele Salasu 20:27 da agoane dedei:- “Nowa dunu o uda da gesami dasu hou hamosea (bogoi a:silibu ilima sia:sa), amo dilia (Gode Ea fi dunu) dilia amo dunu igiga gala:le, medole legema. Agoai dunu, hisu wadela:i hamobeba:le da bogosu ba:mu.” Be Yesu Ea fa:no bobogesu dunu da wali agoai dunu hame medole legesa. Gobele Salasu 20:10 “Dunu da Isala:ili dunu eno ea uda amo inia uda adole lasu hou hamosea, dilia (Gode Ea fi dunu) amo dunu amola uda gilisili medole legema.” Be Yesu Ea fa:no bobogesu dunu ilia da wali agoai dunu o uda hame medole legesa. Bai Louma 12:19 da agoane dedei diala:- “Na fawane da dabemu. Na da dabe imunu, Hina Gode da amane sia:sa.” Wali Gode Hi fawane se iasu iaha.

Amola Yesu da molole olelei, ninia wali GA-HEABOLO Gousa:su amo ganodini hawa: hamonana. (Ma:diu 26:28, Maga 14:24, Luge 22:20,

1 Golidia 11:25 Hibulu 8:8, Hibulu 9:15, Hibulu 12:24). E da sema ha:i manu Gobeles Salasu Buga ganodini dedei amo da wali sema dialebe hame sia:i. (Maga 7:19, 1 Dimodi 4:3-4, Asunasi Dunu Iliia hou 10:9-16, Asunasi Dunu Iliia hou 15).

Sia: afae ida:iwane amo buga ganodini dedei diala da Gobeles Salasu Sia:alalo 19:18 "Dilia da:i amoma asigi hou defele, dilia na:iyado ema asigima." Yesu Gelesu da amo hamoma:ne sia:i da No2 baligi bagade Gode Ea Sia: ganodini dedei diala sia:i. (Ma:diu 22:39, Maga 12:31, Luge 10:27, Louma 13:9, Gala:isia 5:14, Ya:mese 2:8)

Amola No 1 da 'Dilia dogoga, dilia a:silibuga, amola dilia asigi dawa:suga, Hina Godema asigima!' (Mousesee ea Malasu 6:5, Ma:diu 22:37, Maga 12:30, Luge 10:27)

Gobeles Salasu Hamoma:ne Iasu (Offerings)

Da:i Sia: ...Bedamuni Sia:

Burnt Offering...Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu

Fellowship Offering...Hahawane Gilisili Olofole Iasu

Grain Offering...Hina Godema Gala:ine Iasu

Sin Offering...Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu

Guilt Offering...Mae Dawa:le Wadela:i Hamoi Iasu

Repayment Offering...Dabe Ima:ne Iasu

Sia: Dedei

1 Gobeles Salasu amola

Godema Iasu Sema...Sia:alalo 1:1-7:38

2 Hina Gode da Elane amola egefelali

Gobeles Salasu Hawa: Hamoma:ne Ligia-gai...Sia:alalo 8:1-10:20

3 Dunu da Ledo Hamoiba:le,
 Dodofesu amola bu Hahamosu Hou
 Sema...Sia:alalo 11:1-15:33
 4 Ha lai amoma Bu Gousa:su Eso
 (Godema bu Gousa:su Eso) ...Sia:alalo 16:1-34
 5 Hadigi Hou Esalusu amola Nodone
 Sia:ne Gadosu Malasu...Sia:alalo 17:1-27:34

Gobele Salasu

Gobele Salasu Mae Fifili Gobei

¹ Hina Gode da Ea Abula Diasuga esala, Mousesema misa:ne wele sia:i. E da Mousesema amo gobele salasu iasu sema olelei. ² "Isala:ili dunu da gobele salasu hou hamomusa: dawa:sea, ilia da agoane hamoma:ne sia:ma, 'Nowa da ohe gobele salasu imunusa: dawa:sea, e da ea bulamagau afae o sibi afae o goudi afae lale ima:mu. ³ E da ea bulamagau afae gobele salimusa: dawa:sea, e da bulamagau gawali afae ida:iwane gala, ledo hamedafa gala, gaguli misa:ne sia:ma. Hina Gode da amo dunu hahawane gousa:ma:ne, e da amo bulamagau gawali, Gode Ea Abula Diasu amo ea holeiga ima:ne sia:ma. ⁴ Amo dunu da ea lobo amo bulamagau gawali ea dialuma da:iya ligisima:mu. Amasea, Hina Gode da amo bulamagau gobele salasu liligi amo dunu ea wadela:i hou fadegale fasima:ne sia:mu. ⁵ E da amogawi bulamagau medole legema:mu. Amola Elane ea gobele salasu dunu ilia da bulamagau ea maga:me lale, Hina Godema imunu. Amasea, ilia da amo maga:me oloda (amo da Abula Diasu ea holeiga diala) amo ea la:idi biyadu gala amoga sogaga:la:gaganomu. ⁶ Amasea, gobele salasu

iabe dunu, e da bulamagau ea gadofu houga:le, ea da:i hodo dadega:mu. ⁷ Amola gobele salasu dunu ilia da oloda da:iya lalu habei gilisili, didima:mu. ⁸ Ilia da amo ohe ea dadega:i fifi (huluane, dialuma amola sefe) laluga ligisimu. ⁹ Gobele salasu iabe dunu da ohe ea iga amola emo amo dodofemu. Amasea, gobele salasu ouligisu dunu da amo liligi huluanedafa oloda da:iya gobesimu. Hina Gode da amo ha:i manu gobele salasu iasu ea gabusiga: hahawane naba.

¹⁰ Isala:ili dunu afae da sibi o goudi gobele salimusa: dawa:sea, e da gawali ida:iwane gala, ledi hamedei, ilegema:ne sia:ma. ¹¹ E da amo ohe oloda la:idi gagoe (north) amoga medole legemu. Amasea, gobele salasu dunu da ea maga:me oloda ea la:idi biyaduyale gala amoga sogaga:la:gaganoma:mu. ¹² Amasea, dunu hi da amo ohe ea da:i hodo dadega:le, gobele salasu ouligisu dunu da dadega:i fifi (huluane, amola dialuma amola sefe) amo laluma gobesimu. ¹³ Gobele salasu iabe dunu da amo ohe ea iga amola emo dodofemu. Amasea, gobele salasu ouligisu dunu da amo gobele salasu Hina Godema ianu, oloda da:iya laluma gobesimu. Hina Gode da amo ha:i manu gobele salasu ea gabusiga: hahawane naba.

¹⁴ Isala:ili dunu da sio amo gobele salasu imunusa: dawa:sea, e da dafe sio o musuni gaguli misa:ne sia:ma. ¹⁵ Gobele salasu ouligisu dunu da amo sio oloda amogawi Hina Godema ianu, ea asogoa dugini, ea dialuma amo oloda da:iya gobesimu. E da ea maga:me oloda beba:le sogas:simu. ¹⁶ E da sio ea wa amola amo

ganodini liligi dialebe fadegale, oloda ea gusudili la:idiga (nasubu ligisisu) amoga galagamu. ¹⁷ E da sio ea ougia aduna dodobole gaguli, amo mae fadegale, ea da:i hodo dudugale, mae dadega:le, amo oloda da:iya gobesimu. Hina Gode da amo ha:i manu gobeles salasu ea gabusiga: hahawane naba.

2

Hina Godema Gala:ine Iasu

¹ Nowa da 'gala:ine' iasu Hina Godema imunusa: dawa:sea, e da hidadea amo 'gala:ine' goudale, falaua hamoma:ne sia:ma. E da amoga olife susuligi amola gabusiga: manoma legelalu, ² gobeles salasu dunu (Elane egefelali) ilima gaguli misa:ne sia:ma. Amasea, gobeles salasu ouligisu dunu da ea loboga falaua fonobahadi amola olife susuligi fonobahadi amola gabusiga: manoma huluane amo lale, oloda da:iya gobesimu. Amo liligi fonobahadi da dawa:digima:ne olelesu amane; liligi huluanedafa da Hina Godema ia dagoi olelesa! Hina Gode da amo ha:i manu gobeles salasu ea gabusiga: hahawane naba.

³ Amo 'gala:ine' iasu hame gobei diala da gobeles salasu dunu ilia ha:i manu liligi. Amo 'gala:ine' da hadigidafa liligi. Bai amo da ha:i manu Godema imunusa: liligi, amoga lai dagoi.

⁴ Be 'gala:ine' gobeles salasu liligi da agi ga:gi gobeles nasu amo ganodini gobei galea, amo agi ga:gi hamosea, amoga 'yisidi' mae gilisima. Amo gobeles salasu da 'agi ga:gi' (falaua amola olife susuligi, gilisi amoga hamoi) o belowagi amo olife susuligiga legei da defea.

⁵ Be dilia da agi ga:gi amoga gobei gobele salasu imunusa: dawa:sea, falaua amola olife susuligi gilisima, be amoga 'yisidi' mae gilisima. ⁶ Amo liligi gilisili, ununuguni, amola gobele salasu iasea, amoga olife susuligi sogadigima.

⁷ Be dilia da agi ga:gi ofodo ganodini gobei, imunusa: dawa:sea, falaua amola olife susuligi gilisili hamoma. ⁸ Amo gobei Hina Godema imunusa: gaguli misini, gobele salasu Ouligisu dunu ema ima:mu. Amasea, e da oloda amoga gaguli masunu. ⁹ E da amo liligi fifili, fonobahadi fifi amo oloda da:iya gobesimu. Amo da dawa:digima:ne olelesu amane, 'Liligi huluane da Hina Godema i dagoi'. Hina Gode da amo ha:i manu gobele salasu ea gabusiga: hahawane naba. ¹⁰ Iasu liligi oloda da:iya hame gobei dialea, amo huluane gobele salasu dunu ilia da lamu. Amo da hadigidafa liligi. Bai amo da Hina Godema imunusa: liligi, amoga lai dagoi.

¹¹ 'Gala:ine' gobele salasu liligi huluanedafa dilia Hina Godema iaha, amoga 'yisidi' maedafa gilisima. Ha:i manu amo dilia Hina Godema iaha, amoga agime hano amola 'yisidi' maedafa gilisima. Amo da sema bagade. ¹² Dilia gagoma faisu eso doaga:sea, muni fai gagoma amo Hina Godema imunusa: gaguli misa. Be amo oloda da:iya mae gobesima. ¹³ Dilia 'gala:ine' Godema iasu liligi huluane amo da:iya deme (sali) legema. Bai deme da dili amola Gode da Gousa:su hamoi dagoi amo dawa:digima:ne olelesu diala. (Dilia Godema gobele salasu liligi huluane amoga deme legema).

¹⁴ Dilia da gagoma degabo fai amo Hina Godema gaguli masea, gagoma gobei o gagoma goudai amo Ema ima. ¹⁵ Amoga olife susuligi gilisima, amola gabusiga: manoma legema. ¹⁶ Amasea, gobelesalasu dunu e da dawa: digima: ne olelesu ha: i manu fifi amola gabusiga: manoma huluane gobesima: mu. Amo da Hina Godema ha: i manu iasu liligi gala.

3

Hahawane Gilisili Olofole Iasu

¹ Nowa dunu da ea ohe amo Godema Hahawane Gilisili Olofole Iasu imunusa: dawa: sea, e da bulamagau gawali o aseme ida: iwane, ledohamedei ima: ne sia: ma.

² Amo dunu da bulamagau Hina Gode Ea Abula Diasu amo holeiga oule ahoasea, bulamagau ea dialuma da: iya ea lobo ligisilalu, amo bulamagau medole legemu. Amasea, Elane gobelesalasu dunu, ilia da bulamagau ea maga: me oloda ea la: idi biyaduyale gala amoga sogaga: la: gaganomu. ³ - ⁴ Ilia da amo ohe dasega: le, ea dialumagaisa, ea fogome, ea sefe amola ea habe la: idi ida: iwane gala, amo ha: i manu iasu Hina Godema ima: ne olelemu. ⁵ Gobelesalasu dunu da amo ha: i manu iasu liligi amola gobelesalasu liligi huluane gilisili oloda da: iya gobesimu. Hina Gode da amo ha: i manu gobelesalasu amo ea gabusiga: hahawane naba.

⁶ Dilia da sibi o goudi amo Hahawane Gilisili Olofole Iasu imunusa: dawa: sea, gawali o aseme amo ida: iwane gala amola ledohamedafa gala ilegema. ⁷ Dunu afae da sibi imunusa:

dawa:sea, ⁸ e da Abula Diasu ea midadi amo sibi ea dialuma da:iya ea lobo ligisili, medole legemu. Gobele salasu dunu ilia da ea maga:me amo oloda ea la:idi biyaduyale gala amoga so-gaga:la:gaganomu. ⁹ - ¹⁰ Amasea, ilia da sibi ea sefe, ea sefe la:go amola dialumagaisa, ea fogome ganumui amola sefe amoga gilisi, amola habe ea la:idi nogai, amo huluane ha:i manu iasu agoane Hina Godema imunu. ¹¹ Gobele salasu ouligisu dunu da amo liligi huluane amo Hina Godema ha:i manu gobele iasu ima:ne, oloda da:iya gobesimu.

¹² Dunu afae da goudi Godema imunusa: dawa:sea, ¹³ e da amo goudi ea dialuma da:iya ea lobo ligisilalu, Abula Diasu ea midadi medole legemu. Gobele salasu dunu ilia da ea maga:me amo oloda ea la:idi biyaduyale gala amoga so-gaga:la:gaganomu.

¹⁴ - ¹⁵ Amola e da dialumagaisa amola fogome ganumui amola sefe amoga dialebe, amola habe ea la:idi nogai amo huluane ha:i manu iasu agoane, Hina Godema imunu.

¹⁶ Gobele salasu dunu da amo liligi huluane lale, oloda da:iya gobesima:mu. Amo da ha:i manu iasu amola Hina Gode da amo hahawane ba:sa. Sefe huluane da Hina Gode Ea:. ¹⁷ Isala:ili dunu da sefe amola maga:me hamedafa manu. Amo da sema bagade amola Isala:ili dunu huluane ilia habi esalea, amo sema noga:le ouligima:ne sia:ma.

4

Mae Dawa:le Wadela:i Hamoi Iasu

¹ Hina Gode da Mousesema e da Isala:ili dunuma amane alofele sia:ma:ne sia:i,

² “Nowa da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i hame dawa:beba:le giadofai galea, e da amane hamoma:mu,

³ Gobele salasu Ouligisu dunu da giadofabebe:le, fofada:su da Isala:ili dunu huluane ilima doaga:sea, e da bulamagau mano gawali (noga:idafa, ledo hamedei) ea giadofabebe:le dabe ima:ne, Hina Godema gobele salimu. ⁴ E da bulamagau gawali amo Abula Diasu holeiga oule asili, ea dialuma da:iya ea lobo ligisili, Hina Gode ba:ma:ne amo bulamagau medole legemu. ⁵ Amasea, gobele salasu hina dunu da bulamagau ea maga:me mogili lale, Abula Diasua golili gaguli masunu. ⁶ E da ea lobo sogo maga:mega gele, amo maga:me hadigi Abula (amo da Abula Diasu afafaia) ea midadi fesuale agoane foga:gagala:mu. ⁷ Amasea, e da maga:me eno amo hono da gabusiga: manoma oloda ea hegomaiga gala amoga foga:gagala:mu. E da maga:me eno diala amo oloda (Abula Diasu holeiga diala amola amoga ilia da gobele salasu liligi gobesisa) amo ea baiga sogadigimu. ⁸ - ⁹ E da amo bulamagau ea sefe, sefe da iga dedebosa (oso sefe), fogome ganumui amola ilia sefe amola habe ea la:idi noga:iwane, amo lale, ¹⁰ oloda (amoga ilia da gobele salasu liligi gobesisa) amo da:iya gobesimu. E da Hahawane Gilisili Olofole Iasu ohe ea sefe gobesisu amo defele gobesimu. ¹¹ Be amo bulamagau ea gadofu, ea hu huluane, ea emo amola ea iga huluane, ¹² e da abula diasu gilisisu amoga gadili gaguli asili, ledo hamedei

sogebi (amoga ilia da nasubu duduli fasisu) amogai nema:ne gobesimu.

¹³ Be Isala:ili fi dunu huluane da hame dawa:beba:le Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i afae giadofasea, ¹⁴ ilia wadela:i hou hamoi ilia dawa:sea, ilia huluane da bulamagau mano gawali ilia Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, Hina Gode Ea Abula Diasu amoga oule masunu. ¹⁵ Isala:ili fi ilia ouligisu dunu da bulamagau ea dialuma da:iya ilia lobo ligisili, amogawi medole legemu. ¹⁶ Gobele Salasu hina dunu da bulamagau ea maga:me mogili lale, Abula Diasu ganodini gaguli misunu. ¹⁷ E da ea lobo sogo maga:me ganodini gele, hadigi Abula ea midadi fesuale agoane foga:gagala:mu. ¹⁸ Amasea, e da maga:me eno amo hono da gabusiga: manoma oloda ea hegomaiga gala, amoga foga:gagala:mu. E da maga:me eno diala amo oloda (Abula Diasu holeiga diala amola amoga ilia da gobele salasu liligi gobesisa) amo ea baiga sogadigimu. ¹⁹ Amasea, e da sefe huluane lale, oloda da:iya gobesimu. ²⁰ E da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne gobele salasu defele, amo bulamagau gobele salimu. Amasea, Isala:ili fi dunu ilia wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu. ²¹ Amasea, e da hi Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, bulamagau amo abula diasu gilisisu gadili gaguli asili gobesisa, amo defele e amo bulamagau gobesimu. Amo gobele salasu da Isala:ili fi dunu huluane ilia wadela:i hou dodofema:ne hamosa.

²² Be fi ouligisu dunu da hame hanaiba:le

amola hame dawa:beba:le, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i afae giadofasea, ²³ dunu eno da e da giadofai ema olelesea, e da goudi gawali ida:iwane ledó hamedei, gaguli misa:ne sia:ma. ²⁴ E da amo goudi ea dialuma da:iya ea lobo ligisili, oloda ea gagoe (north) la:idi, (amoga ohe gobele salasu hamoma:ne ilia medole legebe) amoga medole legemu. Amo gobele salasu iasu da ouligisu dunu ea wadela:i hou fade-gale fasima:ne hamosa. ²⁵ Gobele salasu dunu da ea lobo sogo maga:me ganodini gele, hono amo oloda hegomaiga gala amoga legelu amola maga:me eno diala amo oloda ea baiga sogadigimu. ²⁶ Amasea, e da Hahawane Gilisili Olofole Iasu ohe ilia sefe gobesibi defele, amo goudi ea sefe huluane oloda da:iya gobesimu. Gobele salasu dunu da amomane fi ouligisu dunu ea Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, gobele salasu hamomu. Amasea, ea wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu. ²⁷ Be dunudafa da mae dawa:le, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i afae giadofale, wadela:i hou hamosea, ²⁸ dunu eno da ea giadofai amo ema olelesea, e da goudi aseme noga:idafa, ledó hamedei, amo Godema ima:ne gaguli misa:ne sia:ma. ²⁹ E da amo goudi ea dialuma da:iya ea lobo ligisili, oloda ea gagoe (north) la:didili (amoga ilia da gobele salasu ohe medole legesu) amoga medole legemu. ³⁰ Gobele salasu dunu da ea lobo sogo amo goudi ea maga:me ganodini gele, hono amo oloda ea hegomaiga dialebe amo foga:gagala:mu. Amola maga:me eno diala amo oloda ea baiga sogadigimu.

³¹ Amasea, e da goudi aseme ea sefe huluane bosolimu (ilia da ohe Hahawane Gilisili Olofole Iasu hamoma:ne medole legei sefe fadegasu defele). Amasea, e da amo sefe oloda da:iya gobesimu. Hina Gode da amo gobele salasu gabusiga: hahawane naba. Gobele salasu dunu da agoane hamosea, e da amo dunu ea wadela:i hou hamoi dabe iaha. Amola amo dunu da goglema:ne olofosu ba:mu.

³² Dunu da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu imunusa:, sibi gaguli masea, e da sibi aseme ida:iwane ledo hamedei gaguli misunu da defea. ³³ E da amo sibi ea dialuma da:iya ea lobo ligisili, oloda ea gagoe (north) la:ididili (amoga ilia da gobele salasu ohe medole lelegesu) amoga medole legemu. ³⁴ Gobele salasu dunu da ea lobo sogo amo sibi ea maga:me ganodini gele, hono amo oloda ea hegomaiga diala amoga legemu. Amola maga:me eno diala amo oloda ea baiga sogadigimu.

³⁵ Amasea, e da sibi aseme ea sefe huluane duga:le (ilia da sibi Hahawane Gilisili Olofole Iasu hamoma:ne medole legei ea sefe duga:su defele), amo sefe amola ha:i manu iasu Hina Godema i, amo gilisili gobesimu. Agoane hamobeba:le, gobele salasu dunu da amo dunu ea wadela:i hou hamoi ea dabe iaha. Amasea, amo dunu ea wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu.

5

Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu

¹ Dilia hou hagudu dedei diala ba:sea, Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu hamoma:-Fofada:su ouligisu dunu da dunu afae amo fofada:su diasuga hou e da ba:i o nabi amo olelemusa: misa:ne sia:sea, amola amo dunu da ea ba:i o nabi liligi noga:le hame olelesea, amo dunu da wadela:le hamoiba:le, fofada:mu gala.

² Dunu da mae dawa:le, Isala:ili sema ganodini ledo hamoi liligi digili ba:sea (ledo hamoi liligi afae da bogoi ohe, digili ba:su agoane) amo dunu da ea hamoi dawa:digisia, e da ledo hamoi dagole, fofada:mu gala.

³ Dunu da mae dawa:le, ledo hamoi liligi dunu ea da:i hodo amoga misi, amo digili ba:sea, amo dunu da hi hamoi dawa:sea, e da ledo hamoi dagoi ba:mu.

⁴ Nowa dunu da udigili dafawanedafa sia: ilegesea, e da ea giadofai dawa:sea, e da fofada:mu amola wadela:i hou goglema:ne olofosu dabe imunu galebe ba:mu.

⁵ Dunu da wadela:i hou hamoi dagoiba:le, e da ea wadela:i hou sisane fofada:ma:ne sia:ma.

⁶ Amasea, e da ea Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, e da Hina Gode Ema ima:ne, sibi o goudi aseme gaguli misa:ne sia:ma. Gobele salasu dunu da amo ohe, dunu ea wadela:i hou goglema:ne olofomusa:, gobele salimu.

⁷ Be dunu da sibi o goudi bidi lamu hamedei ba:sea, e da ea Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, 'dafe' sio aduna o musuni sio aduna gaguli misunu da defea. Afae da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu

amola eno da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne iasu agoane ba:mu. ⁸ E da ela gobele salasu dunu ema gaguli misunu. Gobele salasu dunu da hidadea sio afae Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne lale, ea asogoa dugimu. Be ea dialuma hame dugini fasimu.

⁹ E da ea maga:me mogili oloda ea la:didili foga:gagala:mu. Maga:me eno diala, e da oloda baiga sogadigimu. Amo da wadela:i hou fadegama:ne iasu gala. ¹⁰ Amasea e da sio eno lale, sema defele, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne gobele salasu hamomu. Gobele salasu dunu da agoai dunu ea wadela:i hou dedeboma:ne gobele salabeba:le, amo dunu da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu.

¹¹ Be amo dunu da 'dafe' sio o musuni sio aduna bidi lamu hamedei ba:sea, e da falaua gilougala:me afae ea Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne gaguli misunu. Amo da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu, gala:ine iasu hame. Amaiba:le, e da amoga olife susuligi amola gabusiga: manoma hame legemu.

¹² E da amo falaua, gobele salasu dunu ema gaguli misini, gobele salasu dunu da amo huluane da Hina Godema i dagoi olelema:ne, lobo gagui afadafa lale, oloda da:iya ha:i manu iasu agoane gobesimu. Amo da wadela:i hou fadegama:ne iasu. ¹³ Gobele salasu dunu da agoane amo dunu ea wadela:i hou fadegama:ne, gobele salasu hamomu. Amasea, amo dunu ea wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu. Gala:ine Iasu defele, falaua eno hame gobei dialebe da gobele salasu dunu ea:."

Dabe Ima:ne Iasu

¹⁴ Hina Gode da amo hagudu dedei hamoma:ne sia:i amo Mousesema i. ¹⁵ “Dunu da Hina Godema muni o liligi imunusa: ilegesea, be mae dawa:le, gogoleiwane amo dabe hame iasea, e da Dabe Ima:ne iasu gaguli misa:ne sia:ma. Amo da sibi o goudi gawali ida:iwane ledo hamedei. Ilia sema ilegei defele, amo ea muni defei sia:mu. ¹⁶ E da muni o liligi musa: imunusa: ilegei amo huluane imunu. Amola amoga e da 20% gilisimu. E da sibi o goudi amo gobele salasu dunu ema imunu. Amasea, gobele salasu dunu da amo ohe amo dunu ea Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne gobele sanasimu. Amasea, amo dunu da gogolema:ne olofoi dagoi ba:mu.

¹⁷ Nowa dunu da mae dawa:le, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i afae giadofasea, e da wadela:le hamoi dagoi ba:mu, amola e da dabe imunu gala. ¹⁸ E da ea Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu ima:ne, gobele salasu dunu ema sibi o goudi gawali ledo hamedei, amo gaguli misa:mu. Amo ea bidi lamu defei da Isala:ili fi ilia bidi lama:ne sema defele ilegemu. Gobele salasu dunu da wadela:i hou amo dunu da mae dawa:le hamoi amo fadegama:ne, amo ohe gobele salimu. Amasea, amo dunu ea wadela:i hou da gogolema:ne olofoi dagoi ba:mu. ¹⁹ Amo gobele salasu da amo dunu ea Hina Godema wadela:le hamoi Ema Dabe Ima:ne Iasu agoane ba:mu.”

6

1 *Hina Gode da amo hagudu dedei

* 6:1: Idisu 5:5-8

hamoma:ne sia:i, amo Mousesema i. ² “Nowa dunu da ea Isala:ili na:iyado dunu ema wadela:le hamosea, e da amo hou hamobeba:le, Hina Godema wadela:le hamosa. Amola e da Hina Godema dabe imunuu gala. Amo wadela:i hou da e da inia liligi wamolai o eno dunuma ogogoiba:le ea liligi lai, o eno dunu da hi bu lamusa: ema liligi iasea, e da amo liligi bu hame iaha, ³ o eno dunu da liligi fisia, e da amo liligi ba:sea be ogogole hame ba:i sia:sa. ⁴ - ⁵ Dunu da amo wadela:i hou afae hamosea, e da liligi wadela:le lai dagoiba:le, e da dabe imunuu gala. Ila da ema fofada:ne, ea giadofai ba:sea, amo esoga e da ea liligi lai eda ema ea wamolai liligi ea muni defei amola eno20% imunuu gala. ⁶ Amola ea wadela:i hou Hina Godema Dabe Ima:ne, gobele salasu hamoma:ne, e da gobele salasu dunuma sibi gawali o goudi gawali ledo hamedei gaguli misunu. Amo ea bidi lamu defei ilia da bidi lama:ne sema defele ilegemu. ⁷ Gobele salasu dunu da amo dunu ea wadela:i hou hamoi ea dabe gobele salasu hamomu. Amasea, amo dunu ea wadela:i hou da goglema:ne olofoi dagoi ba:mu.”

Ohe Mae Fifili Gobele Salasu (Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu)

⁸⁻⁹ Hina Gode da Mousesema e da Elane amola egefelalima amo gobele salasu sema olelema:ne sia:i. Ila da gobele salasu liligi gasi amoga oloda da:iya yolesimu amola lalu da mae ha:ba:dole nenanebe ba:mu. ¹⁰ Amasea, gobele salasu dunu, ea abula amola selefa dunumuni salawane, sefe nasubu hamoi oloda da:iya diala amo fadegale,

oloda ea bai la: idiga ligisimu. ¹¹ Amasea, e da ea abula afadenene, amo nasubu lale, abula diasu gilisisu amoga gadili gaguli asili, ledo hame hamoi sema sogebi amoga ligisimu. ¹² Lalu oloda da: iya diala da maedafa ha: ba: doma: ne sia: ma. Hahabe huluane, gobele salasu dunu da lalu ifa amoga ligisili, amo da: iya gobele salasu liligi ligisimu amola Hahawane Gilisili Olofole Iasu liligi ea sefe amo gobesimu.

¹³ Lalu oloda da: iya da maedafa haba: doma: ne sia: ma.

Hina Godema Gala:ine Iasu

¹⁴ Hina Godema Gala:ine Iasu ima: ne hamoma: ne sia: i da hagudu dedei. “Elane fi gobele salasu dunu da oloda midadi Hina Gode Ema Gala:ine Iasu imunu. ¹⁵ Amasea, e da lobo afaega falaua amola susuligi gasa: le, amoga gabusiga: manoma legele, amola huluanedafa da Hina Godema ia dagoi olelema: ne, amo lobo afaega gasa: i liligi oloda da: iya gobesimu. Hina Gode da amo iasu ea gabusiga: hahawane naba. ¹⁶ - ¹⁷ Gobele salasu dunu ilia da falaua amola susuligi hame gobei diala, amo manu. Iliia da amoga yisidi mae gilisili, agi ga: gi hamoma: ne gobemu. Amola ilia hadigi sogebi (Abula Diasu ea gagoi) amo ganodini, Hina Gode ba: ma: ne, manu. Bai Hina Gode da amo Hai: Manu Iasu la: idi amo gobele salasu dunuma ia dagoi. Amo da Wadela: i Hou Gogolema: ne Olofoma: ne gobele iasu amola Dabe Ima: ne gobele iasu defele, hadigi dagoi ba: sa. ¹⁸ Wali amola eso huluanedafa, Elane ea dunu iligaga fi dunu da amo ha: i iasu da gasa bagade hadigi

hamoiba:le, eno dunu da amo digili ba:sea, se bagade nabimu.

¹⁹ Hina Gode da Mousesema hagudu dedei hamoma:ne sia:i Elane gobele salasu dunu ilegema:ne olelei. ²⁰ Elane gobele salasu dunu da ea ilegesu eso amoga Hina Godema falaua gilougala:me afae (eso huluane gala:ine iasu ea defei defele) amo ima:ne gaguli misa:ne sia:i. E da dogoa fifili, la:idi afae hahabe imunu amola la:idi eno daeya imunu. ²¹ E da falaua amoga susuligi gilisili agi gobesu agoai amoga gobele, goudale, gala:ine iasu defele Hina Godema imunu. Hina Gode da amo ea gabusiga: hahawane naba. ²² Hina Gode da amo hou mae yolesili hamonanumu sia:i. Elane egaga fi dunu huluane amo da gobele salasu hawa: hamoma:ne ilegeiba:le, da amo hou hamonanumu. Amo Gala:ine Iasu huludafa da Hina Godema gobele salimusa:, oloda da:iya gobesima:ne sia:i. ²³ Gobele salasu dunu da Gala:ine Iasu iabeba:le, e da amo ea la:idi hamedafa manu. Huluanedafa da oloda da:iya, gobesi dagoi ba:mu.

Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu

²⁴ Hina Gode da Mousesema, ²⁵ e da Elane amola egefelalima Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu hamoma:ne sia:i hagudu dedei olelema:ne sia:i. Ilia da ohe amo Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu medole legesea, oloda ea gagoe (north) la:ididili (amoga ilia da gobeidafa gobele salasu ohe medole legesa) amoga medole legema:ne sia:i. Amo Iasu da hadigidafa iasu. ²⁶ Amo ohe gobele salasu dunu

da hadigi sogebi (Hina Gode Ea Abula Diasu gagoi) amo ganodini amo ohe manu.

²⁷ Be nowa dunu o liligi da amo medole legei ohe ea hu digili ba:sea, e da se nabimu. Bai amo hu da gasa bagade hadigi hamoi dagoi. Be amo ea maga:me da abula amoga foga:gagala:be ba:sea, amo abula hadigi sogebi amo ganodini dodofema:mu. ²⁸ Ilia da amo hu osoboga hamoi ofodo ganodini egesea, amo goudama:ne sia:ma. Amola gula ofodo ganodini egesea, amo noga:le dodofema:mu. ²⁹ Nowa da gobele salasu fi dunu esalea da amo iasu manu defea. Amo iasu da hadigidafa. ³⁰ Be amo ohe ea maga:me mogili Abula Diasu ganodini wadela:i hou fadegama:ne gaguli misi dagoi ba:sea, amo ohe ea hu manu da sema bagade. Huluane gobele salasu hamoma:ne sia:ma.

7

Dabe Ima:ne Iasu

¹ Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu hou da hadigidafa. Hagudu da ilia hamoma:ne sia:i dedei diala. ² Dilia Dabe Ima:ne Iasu ohe amo oloda ea gagoe (north) la:idi (amoga ilia da gobele salasu ohe medole legesa) amoga medole legele, ea maga:me amo oloda ea la:idi la:idi biyaduyale gala amoga sogaga:la:gaganoma:mu.

³ - ⁴ Amasea, ea sefe huluane amola ea sefe la:go amola dialumagaisa amola ea fogome ganu-mui amola sefe amoga diala amola habe ea la:idi noga:iwane gala amo dasega:le, oloda da:iya gobesima:mu. ⁵ Gobele salasu dunu da oloda da:iya sefe huluane Hina Godema Dabe Ima:ne

Iasu hamoma:ne, gobesima:mu. ⁶ Nowa da gobele salasu dunu fi amo ganodini gawali gala da amo manu da defea. Be amo da hadigi sogebi amo ganodini manu da defea. Bai amo iasu da hadigidafa.

⁷ Hamoma:ne sia:i afadafa da Dabe Ima:ne Iasu amola Wadela:i Hou Da:be Ima:ne Iasu amoga ouligisa. Amo da nowa gobele salasu dunu da gobele salasu hamoi galea, amo hu da ea:. ⁸ Gobele salasu dunu da ohe Hina Godema ima:ne gobele salasea, e da amo ea gadofu lamu. ⁹ Gala:ine Iasu amola amo da gobele nasu ganodini gobei o ofodo ganodini o agi gobesu agoai da:iya gobei amo ha:i manu huluane da gobele salasu dunu amo da Godema gobele sali, amo ea:. ¹⁰ Be Gala:ine Iasu hame gobei (susuligi gilisi o hafoga:i) amo huluane da Elane gobele salasu dunu fi ilia:. Amo fifili defele ima:mu.

Hahawane Gilisili Olofole Iasu

¹¹ Hagudu da Hahawane Gilisili Olofole Iasu Hina Godema ima:ne hamoma:ne sia:i dedei diala. ¹² Nowa dunu da Godema nodoma:ne amo Iasu imunusa: dawa:sea, e da ohe gobele salimusa: amola agi ga:gi (yisidi hame gilisi) gaguli misa:mu. Amo agi ga:gi da falaua amola olife susuligi amoga hamoi o belowagi amoga olife susuligi da legei o falaua ga:gi amola olife susuligi gilisi amoga hamoi. ¹³ Amola eno, e da agi ga:gi yisidi hame gilisi amo gobei gaguli misa:mu. ¹⁴ E da agi ga:gi hisu hisu amo fifili, Hina Godema dawa:ma:ne Ema imunu. Amo agi ga:gi da gobele salasu dunu amo da ohe ea maga:me lale, oloda la:idiga sogaga:la:gaganosa,

amo dunu ea:. ¹⁵ Ohe ea hu da eso amoga e da gobele sali amo mai dagoi ba:ma:mu. Golale, hahabe, eno hu hame mai dialumu da sema bagade.

¹⁶ Be dunu da ea sia: ilegei dafawaneyale ba:ma:ne o udigili hahawane ima:ne, Hahawane Gilisili Olofole Iasu gaguli masea, amo esoga ha:i manu hame mai diala, amo aya esoga manu da defea. ¹⁷ Be hu da eso osodayale dialebe ba:sea, amo gobesima:mu. ¹⁸ Be dunu da eso osodayale amoga hu nasea, Gode da iabe dunu ea iasu hame lamu. Hina Gode da ea wadela:i hou hame gogolema:ne olofomu. Be E da amo iasu ledο hamoi dagoi ba:mu. Amola nowa dunu da amo nasea, se nabimu. ¹⁹ Be ledο hamoi liligi da Godema Iasu hu amo digili ba:sea, amo hu mae moma:ne sia:ma. Amo hu gobesima:mu. Nowa dunu da Hina Gode Ea sema defele dodofei dagoi ba:sea, da Godema Iasu bu manu defele ba:mu. ²⁰ Be nowa da ledο gala hame dodofei ba:sea, amo hu nasea, e da Gode Ea Fidafa amoga afafai dagoi ba:mu. ²¹ Amola, nowa da ledο hamoi liligi (dunuga o ohega hamoi) digili ba:lu, amo hu udigili nasea, e amola da Gode Ea Fidafa amoga afafai dagoi ba:mu.

²² Hina Gode da Mousesema (Isala:ili fi dunuma alofele ima:ne) hagudu dedei hamoma:ne sia:i olelei. ²³ Bulamagau, sibi amola goudi, ilia sefe maedafa moma:ne sia:ma. ²⁴ Ohe amo da hisu bogoi o sigua ohega medole legei, amo ea sefe mae moma:ne sia:ma. Be ea sefe eno hou hamomusa: lamu da defea. ²⁵ Nowa da ohe amo Hina Godema ha:i manu iasu imunusa:

ilegei galu, amo ea sefe nasea da Gode Ea Fidafa amoga afafai dagoi ba:mu.

²⁶ *Isala:ili dunu da habodili esalea, sio o ohe ilia maga:me manu da sema bagade.

²⁷ Nowa da amo sema wadela:sea, da Gode Ea Fidafa amoga afafai dagoi ba:mu.

²⁸ Amola Hina Gode da Mousesema Isala:ili fi dunuma alofele ima:ne amo hagudu dedei hamoma:ne sia:i olelei. ²⁹ Nowa da Hahawane Gilisili Olofole Iasu imunusa: dawa:sea, e da amo fifilalu, fifi afae Hina Godema imunusa: gaguli misa:mu. ³⁰ E da amo hi loboga ha:i manu iasu gaguli misa:mu. E da amo ohe ea sefe amola ea bidegi gaguli misini, Hina Godema ima:ne sia:ma. ³¹ Gobele salasu dunu da sefe amo oloda da:iya gobesimu. Be bidegi amo da gobele salasu dunu ea:. ³² - ³³ Amo ohe ea emodafa e da gobele salasu dunu amo da maga:me amola sefe Hahawane Gilisili Olofole Ima:ne iaha, amo ema imunu. ³⁴ Ohe ea bidegi amola emodafa amo ele da iasu noga:idafa amo Hina Gode da Isala:ili fi dunu ilima lale, gobele salasu fi dunu ilima iaha. Amo hou da mae yolesili, dialumu. ³⁵ Amo da ha:i manu Hina Godema iasu, amo fifili, Elane amola egefelali, amo ilia gobele salasu dunu ilegesu eso amoga iasu. ³⁶ Amo esoga, Hina Gode da Isala:ili dunu ilima ilia da iasu fifili, amo fifi gobele salasu dunuma ima:ne sia:i. Amo hamoma:ne sia:i da Isala:ili dunu ilima fa:no eso huluane mae yolesili, ouligima:ne sia:ma

³⁷ Defea! Amo da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu, Gala:ine Iasu, Wadela:i Hou Gogolema:ne

* **7:26:** Mui 9:4; Gobele Salasu 17:10-14, 19:26; Mousesese ea Malasu 12:16, 12:23, 15:23

Olofoma:ne Iasu, Mae Dawa:le Wadela:i Hamoi Iasu, Dabe Ima:ne Iasu amola Hahawane Gilisili Olofole Iasu ilia hamoma:ne sia:i huluane dedei dala.

³⁸ Sainai Goumi, hafoga:i soge ganodini, amogawi Hina Gode da amo hamoma:ne sia:i huluane Mousesema i dagoi. Eso amoga E da Isala:ili dunu ilia iasu ima:ne sia:i, E da amo hamoma:ne sia:i Mousesema i.

8

Ilia da Elane amola egefelali Gobele Salasu Hawa: Hamoma:ne Momogili Gagai

(Gadili Asi 29:1-37)

¹ Hina Gode da Mousesema amane sia:i, ² “Dia Elane amola egefelali amo Na Abula Diasu logo holeiga oule misa. Gobele salasu abula amola ligiagasu susuligi, bulamagau mano (gawali) Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne, sibi gawali aduna amola daba yisidi hame sali agi ga:gi amoga nabai, gaguli misa. ³ Amasea, dunu fi huluane amogawi gilisima:ne sia:ma.”

⁴ Mousese da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi. Amasea, fi dunu huluane da gilisi dagosea, ⁵ e da ilima amane sia:i, “Na da wali Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i liligi amo hamomu.”

⁶ Mousese da Elane amola egefelali ba:le gaidiga oule misini, ilima ilia da sema defele hanoga ulima:ne sia:i. ⁷ E da Elanema da:i salasu amola abula gasisa:li. Amola abula eno bululisi. Amola e da ea bidegiga Ifode gasisa:li, amola amo ea nodomei bulu amoga ga:si. ⁸ E da bidegi ea

dedebosu gasisa:lili, amo ganodini Ulimi amola Damini sali. ⁹ E da ea dialumaga habuga figisi amola amo ea midadi gouliga nina: hamosu mogili gagasu dawa:digima:ne olelesu sema liligi amo la:gi. E da Hina Gode ea hamoma:ne sia:i defele hamoi dagoi.

¹⁰ Amasea, Mousese da ligiagasu susuligi lale, Hina Gode Ea Abula Diasu amola liligi huluane amo ganodini dialu amoga legei dagoi. Amasea, liligi huluane da Hina Godema momodale ligiagai dagoi ba:i. ¹¹ Amasea e da susuligi mogili lale, fesuale agoane oloda amola ea liligi amola ofodo bagade amola ea bai amoga Hina Godema momodale ligiagama:ne, foga:gagala:i. ¹² E da Elane mogili gagamusa:, susuligi mogili ea dialuma amo da:iya, sogadigi. ¹³ Amasea, Mousese da Elane egefelali oule misini, ilima da:i salasu amola abula bulu gasisali, amola ilia dialumaga habuga figisi-Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi.

¹⁴ Amasea, Mousese da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne, bulamagau mano gawali amo oule misini, Elane amola egefelali da ilia lobo ea dialuma da:iya ligisi. ¹⁵ Mousese da amo bulamagau medole legele, ea maga:me mogili lale, ea lobo sogo amoga 'hono' oloda ea hegomaiga diala amoga sema modale ligiagama:ne ilegei. Amasea, eno maga:me dialu amo e da oloda ea baiga sogadigi-oloda modale ligiagama:ne amola ledogadigame:ne. ¹⁶ Mousese da dialumagaisa, habe ea la:idi

noga:i, fogome ganumui amola sefe amoga diala amo lale, oloda da:iya gobesi.

¹⁷ E da bulamagau ea da:i hodo eno dialu, - ea gadofu, ea hu amola ea iga huluane - amo lale, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele, abula diasu gilisisu gadili gobesi dagoi.

¹⁸ Amasea, Mousesese da sibi gawali amo Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salimusa: oule misini, Elane amola egefelali da ilia lobo ea dialuma da:iya ligisi.

¹⁹ Mousesese da amo sibi gawali medole legele, ea maga:me amo oloda ea afo biyaduyale gala amoga sogaga:la:gaganoi. ²⁰ - ²¹ E da sibi gawali amo dadega:le, ea iga amola emo hanoga dod-ofele, amola sefe amola sibi gawali ea da:i hodo huluane, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele, gobesi. Amo Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu da Ha:i Manu Iasu agoane ba:i, amola ea gabusiga: amo Hina Gode da hahawane nabi.

²² Amasea, Mousesese da sibi gawali eno, gobele salasu dunu ili momogili gagama:ne, (amo da Ligiagasu Iasu) amo oule misini, Elane amola egefelali da ilia lobo amo ea dialuma da:iya ligisi. ²³ Mousesese da amo sibi gawali medole legele, ea maga:me mogili lale, amo Elane ea lobodafadi ge gehahaya amola ea lobodafadi bi amola ea emodafadi bi amoga legei. ²⁴ Amasea, Mousesese da Elane egefelali amo oule misini, maga:me mogili lale, ilia lobodafa la:idi ge gehahaya amola ilia lobodafa bi amola ilia emodafa bi amoga legei. Amasea, e da maga:me eno

dialu amo oloda ea afo biyaduyale amoga so-gaga:la:gaganoi. ²⁵ E da sefe huluane, la:go bai, dialumagaisa, habe ea la:idi noga:i, fogome ganumui amola ela sefe amola emodafa amo lai. ²⁶ Amasea, e da agi ga:gi amoga yisidi hame sali Godema iasu, daba ganodini sali, amoga e da agi ga:gi afadafa lale, amola ga:gi eno susuligi amoga hamoi amola belowagi afae lale, amo sefe huluane amola emodafa amo da:iya ligisi. ²⁷ E da amo ha:i manu huluane Elane amola egefelalia loboga ligisili, ilia da amo hahawane iasudafa agoane, Hina Godema ima:ne olelei. ²⁸ Amasea, Mousese da ilima amo ha:i manu bu lale, oloda da:iya, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gadodili, ili momogili gagama:ne, gobesi dagoi. Amo da ha:i manu iasu, amola ea gabusiga: amo Hina Gode da hahawane nabi. ²⁹ Amasea, Mousese da sibi gawali ea sogogea lale, Hina Godema i dagoi. Amo sogogea da ligiagasu gobelesalasu sibi gawali, amo Mousese hi iabe gala. Mousese da hou huluane Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi.

³⁰ Amola, Mousese da ligiagasu susuligi mogili amola maga:me oloda da:iya dialu mogili amo lale, Elane amola egefelalia abula amoga foga:gala:i. E da amo hou amoga ili Godema momogili gagai dagoi.

³¹ Mousese da Elanema amane sia:i, “Hu amo Hina Gode Ea Abula Diasu logo holeiga gaguli masa. Amoga gobelesmoma! Amola agi ga:gi amo da ligiagasu iasu daba ganodini diala, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele, moma. ³² Hu o agi ga:gi hame mai galea, amo laluga gobesima.

³³ Dilia da Abula Diasu logo holeiga eso fesuale gala, amogawi esalu, ligiagasu sema hou huluane hamoi dagosea fawane yolesimu. ³⁴ Hina Gode da dilia wali eso hou hamobe amo hamoma:ne sia:i. Bai dilia wadela:i hou fadegamusa:. ³⁵ Dilia mae yolesili, Abula Diasu ea logo holeiga eso amola gasi, fesuale agoane ouesaloma. Amane hame hamosea, dilia da bogosu ba:mu. Hina Gode da amo hou hamoma:ne, nama sia:i dagoi. ³⁶ Amaiba:le, Elane amola egefelali da Hina Gode Ea Mousesema sia:i liligi huluane hamoi dagoi.

9

Elane da Gobeles Salasu Hou Hamoi

¹ Ilegesu sema hou huluane hamoi dagobeba:le, Mousesema da Elane amola egefelali amola Isala:ili ouligisu dunu ema misa:ne sia:i. ² E da Elanema amane sia:i, “Bulamagau mano gawali amola sibi gawali (noga:idafa amola ledohamedei) amo lale, Hina Godema gobeles salimusa: ima. Bulamagau da Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu amola sibi gawali da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobeidafa gobeles salasu ba:mu. ³ Amasea, Isala:ili dunu da Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobeles sanasima:ne, goudi gawali lama:ne sia:ma. Amola bulamagau amo da lalelelele, ode afae esalu amola sibi amo da lalelelele, ode afae esalu (amo da noga:idafa, ledohamedei) Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobeidafa gobeles salasu hamoma:ne sia:ma. ⁴ Amola ilia da bulamagau

gawali amola sibi gawali Hahawane Gilisili Olofole Iasu hamoma:ne sia:ma. Ilia da Gala:ine Iasu (amoga susuligi da gilisi) amoga gilisili, Hina Godema gobeles sanasimu. Ilia da amo hou wali eso hamoma:ne sia:ma. Bai Hina Gode da wali eso ilia E ba:ma:ne misunu.”⁵ Ilia da Mousese ea sia:i liligi huluane amo Abula Diasu ea midadi amoga gaguli misi dagoi. Amola fi dunu huluane da gilisili, Hina Godema nodone sia:ne gadoi.⁶ Mousese da amane sia:i, “Hina Gode Ea hadigi sinenemegi dilima doaga:ma:ne, E da dilia amo hou hamoma:ne sia:i.”⁷ *Amasea, e da Elanema amane sia:i, “Di oloda amoga asili, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobeles salasu amola Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobeles salasu amo Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele, fi dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, hamoma.

⁸ Elane da oloda amoga asili, hi wadela:i hou fadegama:ne, Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobeles salasu hamoi. ⁹ Elane egefelali da maga:me ema gaguli misi. E da amo ganodini ea lobo sogo gele, ‘hono’ amo da oloda ea hegomaiga gala amoga legei. Maga:me eno dialu amo e da oloda ea baiga sogadigi.

¹⁰ Amasea, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele, e da oloda da:iya amoga sefe amola fogome ganumui amola habe ea la:idi noga:i amo gobesi. ¹¹ Be hu amola gadofu e da abula diasu gilisisu gadili gobesi.

¹² Amasea, e da hi wadela:i hou hahamoma:ne, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobeles salasu hamoma:ne, amo ohe medole legei. Egefelali da

* 9:7: Hibulu 7:27

amo ea maga:me ema gaguli misini, e da oloda ea la:idi biyadu amoga sogaga:la:gaganoi. ¹³ Iliā da amo ohe ea dialuma amola eno dadega:i oda amo ema ianu, e da oloda da:iya gobesi.

¹⁴ Amasea, e da iga amola emo amo dodofelalu, oloda da:iya Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobebe salasu liligi amo gado gobesi.

¹⁵ Amalalu, Elane da dunudafa ilia iasu amo gobebe sali. E da goudi (amo dunudafa ilia mae dawa:le wadela:i hou fadegama:ne gobebe salasu hamoma:ne) amo lale, medole legele, hi Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobebe salasu defele ia dagoi. ¹⁶ Amola e da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobebe salasu ohe amo lale, sema defele Hina Godema iasu. ¹⁷ E da Gala:ine Iasu gobebe salima:ne, lobo afaega falaua gasa:le lale, amola oloda da:iya gobesi. (amo ilia da eso huluane Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobebe salasu amoga gilisi.) ¹⁸ †E da bulamagau gawali amola sibi gawali amo dunudafa ilia Hahawane Gilisili Olofole Iasu hamoma:ne medole legei. Egefelalia da maga:me ema gaguli misini, e da amo oloda ea afo biyaduyale amoga sogaga:la:gaganoi. ¹⁹ Elane da bulamagau gawali amola sibi gawali ea sefe liligi lale,

²⁰ ohe ela bidegi da:iya ligisili huluane oloda amoga gaguli asi. E da sefe amo oloda da:iya gobesili, ²¹ Mousesē Ea hamoma:ne sia:i defele, bulamagau gawali amola sibi gawali amo ela sogogea amola emodafa amo gobebe salasu dunu ilia wadela:i hou gogolema:ne olofoma:ne, Hina Godema iasudafa ima:ne i.

† 9:18: Gobebe Salasu 3:1-11

22 †Elane da gobele salasu hou huluane hamoi dagosea, e da dunu huluane amo da:iya ea lobo ligia gadole, Gode da ilima hahawane dogolegema:ne sia:ne gadoi. Amasea, e da gudu sa:i. 23 Mousesese amola Elane da Hina Gode Ea Abula Diasu ganodini golili sa:i. Ela da bu gadili misini, ela da Godema E da dunu huluane ilima hahawane dogolegema:ne adole ba:i. Amola Hina Gode da amogawi esala amo olelema:ne, ilia da Hina Gode Ea sinenemegi hadigi ba:i. 24 Amasea, hedolodafa, Hina Gode da lalu iasu. Amo lalu da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu liligi amola sefe liligi oloda da:iya dialebe amo nei dagoi. Dunu huluane da amo ba:beba:le, bagadewane welalu, ilia odagi osoba begugudui.

10

Na:ida:be amola Abaihiu Elea Wadela:i Hou

1 Elane egefela, Na:ida:be amola Abaihiu afae afae da lalu ofodo lale, amo ganodini laluso salawane, gabusiga: manoma sogadigili, Hina Godema imunusa: asi. Be amo lalu da hadigi hame galu. Bai Hina Gode da amo Ema ima:ne hame sia:i.

2 Amaiba:le, hedolodafa, Hina Gode da lalu iasili, ela da Hina Gode Ea midadi, laluga nei dagole, bogoidafa ba:i. 3 Amasea, Mousesese da Elanema amane sia:i, “Hina Gode da amane sia:i, ‘Nowa da Nama hawa: hamomusa: dawa:sea da Na hadigi amoma beda:iwane dawa:ma:ne sia:ma. Na dunu da Nama nodoiwane dawa:mu

† 9:22: Idisu 6:22-26

da defea.' Amaiba:le, amo hou da wali doaga:i dagoi." Be Elane da ouiya:lewane esalu.

⁴ Mousese da Misa:iele amola Elisa:ifa:ne (ela da Elane ea aowa Asaiele amo egefela) ela da ema misa:ne sia:ne, elama amane sia:i, "Misa! Alia awa amo elea da:i hodo sema abula diasuga lale, abula diasu gilisisu gadili gaguli masa."

⁵ Amaiba:le, Mousese Ea hamoma:ne sia:i defele, ela da misini, abula amo bogoi amoga sali amo gaguli, bogoi abula diasu gilisisu gadili gaguli asi.

⁶ Amasea, Mousese da Elane amola egefela Elia:isa amola Idama ilima amane sia:i, "Dilia dialuma hinabo noga:le fesega:ma, amola dilia hiawini disu mae hamoma, abula mae gadelama. Dilia hiawini disu olelesea, dilia da bogomu, amola Hina Gode da Isala:ili fi huluane ilima ougi bagade ba:mu. Be dilia na:iyado Isala:ili dunu, ilia da dunu amo da Hina Gode Ea lalu iasi amoga bogoi, amo dawa:beba:le hiawini dimu da defea. ⁷ Be dilia bogosa:besa:le, Abula Diasu ea holei mae yolesima. Bai dilia da Hina Gode Ea momogili gagasu susuligi amoga mogili gagai dagoi." Amaiba:le, ilia da Mousese Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi dagoi.

Gobele Salasu Dunu Ilima Hamoma:ne sia:i

⁸ Hina Gode da Elanema amane sia:i, ⁹ "Di amola dia gofelali da Na Abula Diasu ganodini golili sa:imusa: dawa:sea, adini o waini hano hidadea manu da sema bagade. Dilia da amo nasea, bogomu. Amo sema digaga fi huluane fa:no noga:le ouligima:ne sia:ma. ¹⁰ Dia da liligi amo da Gode Ea liligi amola osobo bagade hou hamomusa: liligi amo afafane,

ilegema. Sema dodofei dagoi liligi amola ledo hamoi liligi amo afafama. ¹¹ Amola di Isala:ili fi dunu ilima sema huluane Na da dilima alofele imunusa: Mousesema olelei, amo huluane olelema.” ¹² *Mousesese da Elane amola egefela hame bogoi esalu (Elia:isa amola Idama) ilima amane sia:i, “Ha:i manu Hina Godema i, amoma Gala:ine Iasu diala amo lale, agi ga:gi (yisidi hame sali) hamone, oloda la:ididili lelu moma. Bai amo iasu da hadigidafa.

¹³ Amo liligi hadigi sogebi amoga moma. Amo ha:i manu Hina Godema i ea la:idi fifi da dilia:. Hina Gode da amo nama sia:i dagoi. ¹⁴ †Amola dilia amola dilia sosogo fi da ohe bidegi amola emo amo Hina Godema i, (amola E da alofele gobele salasu dunuma iasu) amo manu da defea. Dilia da sema dodofei dagoi sogebi amoga manu da defea. Isala:ili dunu da amo Hahawane Gilisili Olofole Iasu iaha. Amola sogogea amola emo fifi da gobele salasu dunu dilia:. ¹⁵ Ilia da sefe amo Ha:i Manu Iasu Hina Godema imunusa: gaguli masea, gilisili sogogea amola emo gaguli misunu. Hina Gode Ea sia: defele, amo liligi fifi da eso huluane mae yolele, dilia amola dilia mano dilia:.”

¹⁶ Mousesese da goudi amo Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne, amo ea hou adole ba:i. Ilia da amo da gobesi dagoi olelei. Amo nababeba:le, Mousesese da Elia:isa amola Idama elama ougi bagade galu. E amane sia:i,

¹⁷ ‡“Alia da abuliba:le amo gobele salasu sema

* **10:12:** Gobele Salasu 6:14-18 † **10:14:** Gobele Salasu 7:30-34

‡ **10:17:** Gobele Salasu 6:24-26

sogebi amoga hame maibala:? Amo gobele salasu da hadigidafa. Bai Hina Gode da dunu fi ilia wadela:i hou fadegama:ne, amo dilima i. ¹⁸ Amo gobele salasu ea maga:me da sema Abula Diasu ganodini hame gaguli misi ba:i. Amaiba:le, dilia da na hamoma:ne sia:i defele, hadigi sema sogebi amoga manu da defea galu.”

¹⁹ Elane da bu adole i, “Isala:ili dunu da wali eso, ilia Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu amola Wadela:i Hou Dabe Ima:ne gobele salasu amo Hina Godema i dagoi. Be amo hou (ea mano aduna medole legei ba:i) amo da nama doaga:i dagoi. Na da wali eso Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu ha:i manu nanoba, Hina Gode da hahawane ba:la:lobala:?” ²⁰ Mousese da amo sia: nababeba:le, ea ougi yolesili, bu Elane ea hou hahawane ba:i.

11

Ohe Moma:ne Ledo Hamoi amola Ledo Hame (Mousese Ea Malasu 14:3-21)

¹ Hina Gode da hagudu dedei hamoma:ne sia:i amo ela da Isala:ili fi dunuma alofele ima:ne, Mousese amola Elane elama olelei. ² - ³ “Dilia da osoboga esalebe ohe amo ilia da emo wadobo gala amola ha:i manu da ea esaga dialu bu hi aduga:le naha, amo huluane manu da defea. ⁴⁻⁶ Be ga:mele amola igi haguha fisu dauwa: amola mila amo mae moma. Iliya da dilia sema amo ganodini, ledo hamoi dagoi. Bai ilia da ha:i manu da ea esaga dialu bu hi aduga:le naha be ilia da emo wadobo hame gala. ⁷ Amola gebo

mae moma. Bai ilia da ledο hamoi dagoi. Ilia da emo wadobo gala be ilia ha:i manu ea esaga dialu bu hi aduga:le hame naha. ⁸ Amo ohe mae moma. Amola ilia bogoi da:i hodo amo mae digili ba:ma. Bai ilia da sema ledο hamoi dagoi.

⁹ Dilia menabo amo da gagi gala, amo manu da defea. ¹⁰ Be hano ganodini esalebe liligi amo da gagi hame enemei gala, amo manu da sema bagade. ¹¹ Dilia amo liligi sema ledο hamoi dagoi ba:mu. Dilia amo mae moma amola ilia bogoi da:i hodo mae digili ba:ma. ¹² Hano ganodini esalebe liligi amo da gagi hame, enemei, amo maedafa moma.

¹³⁻¹⁹ Dilia hagudu dedei sio mae moma: Buhiba, gugunia, ogolo, 'fa:legone', 'basade', 'faladiue', 'galou', 'osadaligi', 'sigale', 'sidogi', 'helane', 'beliga:ne', 'gomola:de', 'hubou', gamo.

²⁰ Gedama fi agoai amo da ougia gala, amo da ledο hamoiba:le, mae moma. ²¹ Be gedama fi agoai liligi amo da hadiasa, amo da ledο hameba:le, manu da defea. ²² Dilia sage fi, danuba: amola soni manu da defea. ²³ Be fonobahadi liligi amo da ougia gala amola liligi da sugi ahoa, amo huluane da ledο hamoiba:le, mae moma.

²⁴⁻²⁸ Nowa da hagudu dedei ohe ilia bogoi da:i hodo digili ba:sea, da ledο hamoi ba:mu. (Daeya doaga:sea fawane, bu dodofei dagoi ba:mu.) Ledο hamoi ohe da ohe huluane da ga:nasi emo (hoofs) gala. (Be ohe amo da ga:nasi emo gala, amola emo wadobo gala amola ha:i manu da ea esaga dialu bu hi aduga:le naha da defea.) Ohe amo da emo biyadu gala amola ea emo

da nana:i gala da ledο gala. Nowa da amo ohe ea bogoi da:i hodo gaguli ahoasea, e da ea abula dodofema:mu. Be e da ledο hamoi dagoiba:le, daeya doaga:sea fawane, bu dodofei dagoi ba:mu.

²⁹ - ³⁰ Dauwa fi, a:ginibuni amola agoai liligi huluane, amola goma:fi huluane, amo dilia ledο hamoi dagoi ba:ma:mu. ³¹ Nowa da ili o ilia bogoi da:i hodo digili ba:sea, da ledο hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:beba:le fawane, bu dodofei dagoi ba:mu.

³² Amola amo liligi ilia bogoi da:i hodo da eno liligi amo da:iya dasea, amo liligi amola da ledο hamoi dagoi ba:mu. Amo bogoi da:i hodo da ifa liligi o abula liligi o bulamagau gadofο o esa liligi amoga dasea, liligi da ledο hamoi dagoi ba:mu. Amo liligi dodofemusa: dawa:sea, hano ganodini gema. Be e da ledο hamoi dagoiba:le, daeya doaga:sea fawane bu ledο hamedei hamoi ba:mu. ³³ Amola ledο hamoi ohe ilia bogoi hodo da osoboga hamoi ofodo amo ganodini dasea, liligi amo ofodo ganodini sali da ledο hamoi dagoi ba:mu. Amola osoboga hamoi ofodo amo goudama.

³⁴ Amola dilia da amo ledο hamoi ofodo amoga hano sogadigili, amola amo hano da ha:i manu amoga dasea, amo da ledο hamoi dagoi ba:mu. Bai amo ofodo ganodini, hano sali da ledο hamoi dagoi. ³⁵ Adi liligi amoga amo bogoi da:i hodo dasea da ledο hamoi dagoi. Dilia osoboga hamoi gobele nasu amo goudale fasima. ³⁶ Be gu hano amola hano ofodo sugi bagade da ledο hame hamomu. Be amo bogoi da:i hodo da liligi eno

huluane digili ba:sea, amo liligi huluane da ledo hamoi dagoi ba:mu. ³⁷ Be amo liligi ilia bogoi da:i hodo da hawa: oso amoga dasea, amo oso da ledo hame hamoi ba:mu. ³⁸ Be oso da hano ganodini gene dialea, amo bogoi da:i hodo da amoga dasea, oso da ledo hamoi dagoi ba:mu. ³⁹ Ledo hame hamoi ohe da bogosea, nowa da amo ohe digili ba:sea da ledo hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane bu dodofei dagoi ba:mu.

⁴⁰ Amola nowa da amo ohe dadega:i amoga nasea, e da ea abula huluane dodofema:mu. Be e da ledo hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane bu noga:i ba:mu. Be nowa da amo ohe ea bogoi da:i hodo gaguli ahoasea, ea abula dodofema:mu. Be e da ledo hamone, daeya doaga:sea fawane yolesimu.

⁴¹ Dilia ohe fonobahadi amo da osoboga gagasi ahoasea, mae moma. ⁴² Ohe fonobahadi da gagasi ahoasea o emo biyadu amoga ahoasea o emo osea:i amoga ahoasea, ⁴³ dilia da ledo hamoi dagoi ba:sa:besa:le, maedafa moma. ⁴⁴ *Na da dilia Hina Godedafa amola Na hou da hadigidafa. Amaiba:le, dilia hou amola da hadigi ba:mu da defea. ⁴⁵ Na da Hina Gode! Amola Na da dili Idibidi sogega fadegale fasili, gadili oule asi. Bai Na da dilia Gode esalumusa: hanai galu. Na hou da hadigiba:le, dilia hou amola da hadigi ba:mu da defea.

⁴⁶ Amo olelei liligi da sema amo ohe amola sio - liligi da hano ganodini esala amola liligi amo da osobo da:iya ahoa - amo ilia nasu hou olelesa. ⁴⁷ Dilia noga:le dawa:ma! Ledo sema

* **11:44:** Gobeles Salasu 19:2; 1 Bida 1:16

hamoi liligi amola ledo hame hamoi liligi noga:le afafama! Ohe amo manu da defea amola ohe amo da manu sema gala, amo noga:le afafama.

12

Uda amo da Mano Lalelegesea, Dodofesu Hou

¹ Hina Gode da Mousesema hamoma:ne sia:i eno Isala:ili dunu alofele ilegema:ne sia:i. ² “Uda da dunu mano lalelegesea, e da eso fesuale amoga, ea sioi fisu sema defele, ledo hamoi dagoi ba:mu. ³ *Eso godoane gala, dilia ea mano ea ewa gadofu damuma. ⁴ Amasea, amo uda ea maga:me da gudu sa:iba:le, e da eso³³ eno amoga ledo hamoi ba:mu. E da hadigi liligi mae digili ba:ma:ne sia:ma. Amola e da Sema Abula Diasu amo ganodini hame golili masunu. Be ea dodofesu hou huluane da hamoi dagoiba:le fawane, ganodini masunu da defea.

⁵ Uda da uda mano lalelegesea, e da eso¹⁴ amoga, ea sioi fisu defele, ledo hamoi dagoi ba:mu. Amasea, ea maga:me da gudu sa:iba:le, e da eso⁶⁶ eno amoga, ledo hamoi dagoi ba:mu.

⁶ Ea ledo hamoi eso da dagobeba:le, (dunu mano o uda mano lalelegesea) e da sibi mano amo da lalelegele, ode afae esalu, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobelesalasu hamoma:ne amola musuni o dafe sio Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobelesalasu hamoma:ne amo Hina Gode Ea Abula Diasu ea logo holeiga gaguli misini, gobelesalasu dunu ema ima:ne sia:ma. ⁷ Gobelesalasu dunu da ea iasu amo Hina Godema imunu. Amola e

* [12:3](#): [Mui 17:12](#); [Luge 2:21](#)

da ea ledo hamoi amo bu hahamoma:ne, hou hamonanu, e da fofoloi dagoi ba:mu. Uda da mano lalelegesea, amo hou hamoma:ne sia:ma.

⁸†Be uda da hame gaguiba:le, sibi mano gaguli misunu hamedei ba:sea, e da musuni aduna o dafe sio aduna gaguli misa:ne sia:ma. Afae da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne amola afae da Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne. Amasea, gobele salasu dunu da amo uda ea ledo hou hahamoma:ne hahamonanu, uda da ledo hamedei ba:mu.

13

Gadofo Oloi Hahamosu Hamoma:ne sia:i

¹ Hina Gode da Mousesese amola Elanema amane sia:i, ² “Nowa da ea gadofu amoga dului o aiya o fofai amo da bagade olobe ba:sea, amo dunu Elane fi gobele salasu dunuma oule misa. ³ Gobele salasu dunu da amo aiya liligi noga:le ba:ma:mu. Hinabo amo aiya ganodini da ahea:iai ba:sea amola aiya da gadofu haguduga sa:i dagoi ba:sea, amo olo da gadofu olo bagade dawa:ma. Amola gobele salasu dunu da amo gadofu olo dunu da ledo hamoi dagoi sia:ma:mu. ⁴ Be amo aiya da ahea:iai ba:sea, amola amo aiya da gadofu sisiga:le diala amoga haguduga hame ba:sea, amola hinabo amo aiya ganodini da ahea:iai hame hamoi galea, gobele salasu dunu da amo dunu eno dunuma mae gilisili, hisu esaloma:ne sia:mu. ⁵ Amasea, eso fesuga, gobele salasu dunu da amo dunu ea hou bu ba:mu. E da

† 12:8: Luge 2:24

amo aiya da ea musa: hou defele dialebe ba:sea, e da amo dunu eso fesuale eno hisu esaloma:ne sia:mu. ⁶ Gobele salasu dunu da eso fesuga, amo dunu bu ba:mu. Aiya da udigili diala be hame bagai agoane ba:sea, e da amo dunu da ledο hamedei sia:mu. Amo da aiya fawane. E da ea abula dodofelalu, ledο hamedei agoane esalumu. ⁷ Be gobele salasu dunu da amo dunu da ledο hamedei sia:sea, amola fa:no aiya da bu bagade hamosea, e da bu gobele salasu dunu ba:la masa:ne sia:ma.

⁸ Gobele salasu dunu da amo dunu, bu ba:lalu, aiya da bu bagai ba:sea, e da amo dunu da ledο hamoi dagoi ilegemu. Bai ea gadofο oloi da eno dunu madelama:ne bagade gala.

⁹ Nowa da eno dunu madelama:ne gadofο olo bagade gala, gobele salasu dunuma oule misa:mu. ¹⁰ E da amo dunu noga:le ba:mu. Ea gadofο amoga ahea:iai aiya amo ganodini hinabo da ahea:iai amola guhi galebe ba:sea, ¹¹ amo da gadofο olo bagadeba:le, gobele salasu dunu da amo dunu da ledο hamoi dagoi sia:mu. E da hisu esaloma:ne hame sia:mu. Bai dunu huluane da e da ledο hamoi dagoi dawa:mu.

¹² Be gadofο olo da bagade hamosea amola dunu ea da:i hodo huluanedafa dedebosea, ¹³ gobele salasu dunu da amo dunu bu ba:mu. Gadofο olo da ea da:i huluanedafa dedeboi dagoi ba:sea, e da amo dunu da a:silibu ledο hamedei sia:mu. Gadofο huluanedafa da ahea:iai hamoi dagoiba:le, e da amo dunu da ledο hamedei sia:mu. ¹⁴ Be aiyadafa ea da:i amoga ba:sea, e da hedolodafa ledο hamoi dagoi ba:mu.

¹⁵ Gobele salasu dunu da amo dunu bu ba:mu. E da aiyadafa ba:sea, amo dunu da ledo hamoi dagoi sia:mu. Bai aiyadafa ealeme ea bai da amo dunu da eno dunuma madelama:ne, gadofu olo bagade lai dagoi. ¹⁶ Be aiya da bu bahole, ahea:iai bu ba:sea, e da bu gobele salasu dunuma masunu. ¹⁷ Gobele salasu dunu da e bu ba:mu. Aiya da bahole, bu ahea:iai ba:sea, amo dunu da bu ledo hamedei e da sia:mu.

¹⁸ Nowa dunu da dului galea, amola amo da bu uhisia, ¹⁹ be fa:no ahea:iai fofai o ahea:iai amola yoi daginisi da dului ea musa: sogebi amogai ba:sea, e da gobele salasu dunu ema masa:ne sia:mu. ²⁰ Gobele salasu dunu da amo dunu ea hou ba:mu. Amo daginisi da gadofu amoga hagudu agoane asi ba:sea amola hinabo amo ganodini gala da ahea:iai hamoi dagoiba:le, gobele salasu dunu da amo dunu da ledo hamoi dagoi sia:mu. Bai e da gadofu olo bagade da dului ganodini mui dagoi dawa:mu. ²¹ Be gobele salasu da hinabo amo daginisi ganodini da ahea:iai hame hamoi, amola daginisi da gadofu haguduga hame sa:i be fonobahadi ahea:iai agoane hamoi amo ba:sea, e da amo dunu eno dunuma mae gilisima:ne hisu esaloma:ne sia:mu. ²² Be amo daginisi da bu bagai ba:sea, gobele salasu dunu da amo dunuma ledo hamoi dagoi sia:mu. Amo da olodafa. ²³ Be amo daginisi da mae afadenene bagai hame hamosea, amo da dului ea bahoi fawane ilia da dawa:mu. Gobele salasu dunu da amo dunu da ledo hamedei hamoi dagoi sia:mu.

²⁴ Be nowa dunu da laluga nesea, ea hu gahe da ahea:iai o yoi agoane ba:sea,

²⁵ gobele salasu dunu da amo dunu ba:mu. Hinabo da laluga nei sogebi ganodini gala da ahea:iai hamoi amola amo sogebi da gadofu eno amoga hagudu ba:sea, gadofu olo bagade da amo sogebi ganodini mui dagoi ilia dawa:mu. Amaiba:le, gobele salasu da amo dunu da ledi hamoi dagoi sia:mu. ²⁶ Be hinabo da ahea:iai hame hamoi amola amo sogebi da gadofu eno amoga hagudu hame basea, gobele salasu dunu da amo dunu eso fesuale hisu esaloma:ne sia:mu. ²⁷ E da amo dunu eso fesuga bu ba:mu. Amo aiya da bu bagade hamonanebe ba:sea, e da amo dunu da ledi hamoi dagoi sia:mu. Bai amo da gadofu olo bagade eno dunuma madelasa:besa:le sia:mu. ²⁸ Be amo aiya da mae afadenene, ahea:iai agoane dialebe ba:sea, amo da gadofu olo hame ilia dawa:mu. Gobele salasu dunu da amo dunu da ledi hamedei sia:mu. Bai amo da laluga nei baho fawane ba:mu.

²⁹ Dunu o uda da ea dialuma o magado amoga aiya ba:sea, ³⁰ gobele salasu dunu da amo noga:le ba:mu. Amo da gadofu eno amoga hagudu ba:sea, amola amo ganodini hinabo da bua: amola bagahame fawane galea, ea oloi da gadofu olo bagade dawa:mu. Gobele salasu dunu da amo dunu da ledi hamoi dagoi sia:mu. ³¹ Be gobele salasu dunu da amo dunu ea hou ba:sea, amola aiya da eno sisiga:i gadofu amoga hagudu hame gala, be hinabo noga:i da amo ganodini hame galea, e da amo dunu hisu esaloma:ne sia:mu. ³² Eso fesu amoga gobele salasu dunu da amo aiya bu ba:mu. Amo aiya da bu bagade hame hamoi ba:sea amola amo ganodini bua:

hinabo hame galea, ³³ oloi dunu da gadofu amo aiya sisiga:i diala amoga hinabo waga:mu. Gobele salasu dunu da amo dunu eso fesuale eno hisu esaloma:ne sia:mu. ³⁴ Eso fesuga, gobele salasu dunu da amo dunu bu ba:mu. Ea aiya da bu bagai hame hamoi ba:sea amola e da sisiga:i gadofu amoga hagudu hame ba:sea, e da amo dunu da ledi hamedei hamoi dagoi sia:mu. Amo dunu da ea abula dodofelalu, dodofei dagoi ba:mu. ³⁵ Be gobele salasu da amo dunu ledi hamedei hamoi sia:nanu, fa:no aiya da bu bagade hamosea, ³⁶ gobele salasu dunu da amo dunu bu ba:mu. Aiya da bu bagade hamoi ba:sea, e da bua: hinabo hame hogomu. Bai amo dunu da dafawane ledi hamoi dagoi ba:sa. ³⁷ Be gobele salasu da amo aiya da bu bagai hame hamoi hi dawa:sea amola aiya ganodini oloi hame hinabo heda:lebe ba:sea, aiya da bahoi dagoi dawa:ma. Amola gobele salasu dunu da amo dunu da sema ganodini ledi hamedei hamoi dagoi sia:mu.

³⁸ Dunu o uda da ea gadofu amoga ahea:iai daginisi ba:sea, ³⁹ gobele salasu dunu da amo dunu o uda ea hou hogoi helema:ne sia:mu. Be daginisi da noga:le dafahame ahea:iai agoane ba:sea, amo daginisi da fonobahadi gadofu wadela:su liligi. Be amo dunu da sema ganodini ledi hamedei.

⁴⁰ - ⁴¹ Dunu da ea dialuma amoga midadi o baligia, hinabo fisisia, amo da ea hou ledi hamedei. ⁴² Be yoi ahea:iai aiya da ea dialuma gianai amoga madelasea, amo da gadofu olo bagade dawa:ma. ⁴³ Gobele salasu dunu da ea

hou ba:mu. Amola yoi agoane ahea:iai aiya ba:sea, ⁴⁴ e da amo dunu da ledo hamoi dagoi sia:mu. Bai ea dialuma amoga, gadofu olo bagade da madelai dagoiba:le.

⁴⁵ Nowa dunu da gadofu oloi bagade galea, e da abula gadelai fawane ga:mu, e da ea dialuma hinabo hame fesega:mu amola e da ea mi amola lafi dedebole, agoane wele sia:mu “Ledo hamoi dagoi! Ledo hamoi dagoi!” ⁴⁶ Olo da ema madelai hame uhi galea, e da ledo hamoi dagoi ba:mu. Amola e da dunu ilia esalebe amoga gadili fawane esalu, eno dunu ilima hame gilisimu.

Gagoba: Iga Giagala:i Sema

⁴⁷ Dunu o uda ilia salasu abula (wulo o godeni) amoga gagoba: iga giagala:i ba:sea,

⁴⁸ o abula eno o bulamagau gadofu o liligi ohe gadofu amoga hamoi, amoga gagoba: iga giagala:i ba:sea, ⁴⁹ amo gagoba: iga giagala:i da yoi o golofoyei ba:sea, amo da gagoba: iga giagala:i ai ahoana galebeya dawa:ma. Amola amo liligi gobelesalasu dunuma olelema. ⁵⁰ Gobelesalasu dunu da amo liligi ba:lalu, la:didili ligisili, eso fesuale agoane yolesi dialumu. ⁵¹ Eso fesuga e da amo liligi bu ba:mu. Gagoba: iga giagala:i da bu ai ahoabe ba:sea, amo liligi da ledo hamoi dagoi sia:mu. ⁵² Gobelesalasu da amo liligi laluga ulagimu. Bai amo da ai ahoabe gagoba: iga giagala:i amola sema da agoai liligi laluga ulagima.

⁵³ Be gobelesalasu dunu da liligi ba:sea, gagoba: iga giagala:i da hame ai ahoabe ba:sea,

⁵⁴ e da amo liligi dodofema:ne sia:nanu, eso fesuale eno amoga bu ligisimu.

⁵⁵ Amasea, e da amo liligi bu ba:mu. Gagoba: iga giagala:i da bu hame ai ahoa be ea da:i afadenesu hou da hame afadenei ba:sea, amo liligi da ledo hamoi dagoi e da sia:mu. Amo liligi da habodili dasai galea-midadi o baligia - laluga gobesima. ⁵⁶ Be e da amo liligi bu ba:sea, gagoba: iga giagala:i da gudu sa:ili hamedei agoane ba:sea, e da gagoba: iga giagala:i sogebi amo abula o bulamagau gadofu amoga gadelale fasimu.

⁵⁷ Amasea, gagoba: iga giagala:i da amo liligiga bu ba:sea, liligi ea eda da amo laluga gobesima:mu. ⁵⁸ Be e da liligi dodofebaba:le, gagoba: iga giagala:i daginisi da fadegai dagoi ba:sea, e da amo liligi bu dodofesea, e da ledo hame hamoi dagoi ba:mu.

⁵⁹ Amo dedei da sema, amo gagoba: iga giagala:i da abula (wulo o godeni ha:i) o ohe gadofu amoga madelai ba:sea hahamoma:ne sia:mu.

14

Dunu da Gadofu Oloi Uhisia, Ledo Hamedei Hamosa

¹⁻² *Hina Gode da Mousesema dunu da gadofu oloi uhibiba:le, ledo hamedei hamoma:ne amane olelei, "Eso amoga ilia da amo dunu da ledo hamedei hamoi dagoi sia:sea, ilia da amo dunu gobele salasu dunu ema oule masunu. ³ Gobele salasu dunu da dunu ilia esalebe amoga gadili

* **14:1-2:** Ma:diu 8:4; Maga 1:44; Luge 5:14; 17:14

oule asili, ea hou ba:mu. Ea oloi da uhi dagoi ba:sea,

⁴ gobele salasu dunu da ledο hamedei sio aduna amola dolo ifa dudiai amola yoi efe amola 'hisobe' amoda lulubila, amo ema gaguli misa:ne sia:mu. ⁵ Amasea, gobele salasu dunu da sia:beba:le, ilia da sio afae amo osoboga hamoi ofodo amo ganodini si hano sali, amo gadodili medole legemu. ⁶ Gobele salasu dunu da sio eno lale, amo amola dolo ifa amola yoi efe amola 'hisobe' amoda musa: sio ea maga:me ganodini gemu. ⁷ E da amo maga:me fesuale agoane dunu amo da gadofο oloi bagade galu amoga fogaga:ga:la:mu. Amasea, e da amo dunu da ledο hamedei hamoi dagoi sia:mu. Amasea, e da sio hame medoi amo hahawane hagili masa:ne yolesimu. ⁸ Dunu amo da gadofο oloi bagade galu da hi abula dodofelalu, ea hinabo huluane waga:mu amola hano ulimu. Amasea, e da ledο hamedei hamoi dagoi ba:mu. E da diasu gilisisu ganodini misunu da defea, be e da ea abula diasu amoga gadili eso fesuale esalumu.

⁹ Eso fesuga e da bu ea dialuma amola maya:bo amola si hinabo amola hinabo huluane ea da:iga dialebe amo waga:mu. E da ea abula dodofelalu, hano ulimu. Amasea, e da ledο hamedei hamoi dagoi ba:mu.

¹⁰ Eso godο amoga e da gawali sibi mano aduna amola aseme sibi mano afadafa (amo da ode afaega lalelegei amola noga:idafa ledο hamedei) amola³ gilougala:me falaua amo da olife susuligi amola bibiagone gilisi, amola^{1/3} lida olife susuligi, amo gaguli misunu. ¹¹ Amasea,

gobele salasu dunu da amo dunu amola ea gobele salasu liligi, amo Hina Gode Ea Abula Diasu logo holeiga oule masunu. ¹² Amasea, gobele salasu dunu da gawali sibi mano afae amola 1/3 lida olife susuligi amola Hina Godema Iasu dabe ima:ne imunu. Amo da gobele salasu dunu ea Hina Godema iasu liligi. ¹³ E da sogebi amoga ilia ohe Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofosu Iasu gobele salasu amola ohe Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne medole legesa, amo sogebiga amo gawali sibi mano medole legemu. Bai Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu iasu amola Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu amo defele, Dabe Ima:ne Iasu da gobele salasu dunu ea liligi, amola hadigidafa gala. ¹⁴ Gobele salasu dunu da sibi mano ea maga:me mogili lale, dunu amo e da ledο hamedei hamomusa: dawa:sa, amo ea lobodafadi gehahaya amola ea lobodafa bi amola ea emodafa bi amoga legemu.

¹⁵ Gobele salasu dunu da olife susuligi mogili lale, hi lobo fofadi gafe amoga sogadigimu. ¹⁶ E da ea lobodafa lobosogo amo susuligi ganodini gele, Hina Gode ba:ma:ne fesuale agoane fogaga:ga:lamu. ¹⁷ E da susuligi ea lobodafa gafe ganodini diala amoga mogili lale, amola sibi mano ea maga:me mogili lale, dunu amo e da ledο hamedei hamomusa: dawa:sa, amo ea lobodafadi gehahaya amola ea lobodafa bi amola ea emodafa bi amoga legemu. ¹⁸ Gobele salasu dunu da susuligi eno ea lobodafa gafe da:iya diala amo huluane dunu ea dialuma amoga sogadigimu. E da amo dunu sema dodofei dagoi

hamoma:ne agoane hamoma:mu.

¹⁹ Amasea, gobele salasu dunu da Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hou hamomu, amola ledó hamedei hamoma:ne hou hamomu. Amalalu, e da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne, amo ohe medole legemu. ²⁰ Amola e da amo ohe amola 'gala:ine' iasu gilisili oloda da:iya gobele salimu. E da amomane dodofesu hou hamomu. Amasea, musa: ledó hamoi dunu amo da ledó hame hamoi dagoi sia:mu.

²¹ Be dunu da hame gaguiwane galea amola musa: sia:i liligi gaguli misunu hamedei ba:sea, e da ea hou hahamomusa:, sibi mano afadafa fawane gobele salasu dunu Hina Godema ima:ne gaguli misunu. Amola e da1 gilougala:me falaua olife susuligi amoga gilisi amola1/3 lida olife susuligi amo gala:ine iasu gaguli misunu. ²² E da dafe sio aduna o musuni sio aduna amola gaguli misunu. Sio afae da Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu amola sio eno da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne. ²³ Ea dodofesu hou eso godoane gala amoga e da amo liligi gobele salasu dunu Hina Gode Ea Abula diasu logo holeiga gaguli misunu. ²⁴ Gobele salasu dunu da sibi mano amola olife susuligi lale, gobele salasu dunu ea iasudafa agoane Hina Godema imunu. ²⁵ E da sibi mano medole legele, amo ea maga:me mogili lale, dunu ea lobodafadi gehahaya amola ea lobodafa bi amola ea emodafa bi amoga legemu. ²⁶ Gobele salasu dunu da susuligi mogili ea lobo fofadi gafe amoga sogadigili, ²⁷ amola ea lobodafa lobosogo

amo susuligi ganodini gele, Hina Gode ba:ma:ne, amo susuligi fesuale agoane fogaga:gala:mu. ²⁸ E da susuligi mogili amo sogebi e da maga:me legei, amoga legemu; amo dunu ea gedafa gehahaya amola ea lobodafa bi amola ea emodafa bi amoga. ²⁹ Susuligi eno diala amo e da dunu ea dialuma da:iya sogadigimu. E da agoane amo dunu ledo hamedei hamoma:ne hou hamoma:mu. ³⁰ Amasea, e da dafe sio afae o musuni sio afae amo iasu hamomu.

³¹ Sio afae da Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu amola sio eno da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu. E da gala:ine iasu amola gilisili gobele salasu hamomu. E da agoane amo dunu ledo hamedei hamoma:ne hou hamomu. ³² Amo sema da dunu amoga gadofu oloi bagade madelai, e bu ledo hamedei hamoma:ne hanai be hame gaguiba:le, sema liligi huluane imunu hamedei ba:sea. Hou da agoane gala.

Diasu Ganodini Gagoba: Iga Giagala:i Ba:sea

³³⁻³⁴ Hina Gode da Mousese amola Elanema hamoma:ne sia:i eno olelei. Ilia da diasu ganodini amo gagoba: iga giagala:i bagade ba:sea, agoane hamoma:ne sia:i. (Amo sema, Hina Gode da Isala:ili dunu ilima Ga:ina:ne soge ia dagosea, amola ilia da amo ganodini fila ahoasea, agoane hamoma:ne sia:i). ³⁵ “Nowa dunu da hi diasu ganodini gagoba: iga giagala:i ba:sea, e da gobele salasu dunu ema olelemusa: masa:ne sia:ma. ³⁶ Gobele salasu dunu da liligi huluane amo diasu ganodini diala, gadili fadegama:ne

sia:mu. Amasea, e da amo gagoba: iga giagala:i ba:la masunu. Be liligi huluane gadili hame fadegasea, e da amo liligi huluane da ledο gala hamoi dagoi sia:mu. Amasea, e da amo diasuga, ³⁷ gagoba: iga giagala:i ba:la masunu. E da yoi o mola:iyai daginisi amo diasu ea dobea amoga nuisa ahoabe ba:sea, ³⁸ e da amo diasu yolesili, logo ga:silalu, eso fesuale yolesimu. ³⁹ Eso fesuga e da bu misini, diasu bu ba:mu. Gagoba: iga giagala:i da bu ai ahoabe ba:sea, ⁴⁰ e da igi amoga gagoba: iga giagala:i dialebe, amo fadegale, gadili ledο gala sogebi moilai gadili dialebe amoga ha:digima:ne sia:mu. ⁴¹ Amasea, e da sia:beba:le, ilia da dobea amogili huluane baholesisilalu, amo liligi amola ledο gala hamoi sogebi moilai gadili dialebe amoga galagamu. ⁴² Amasea, ilia da igi eno musa: igi galagai ilia sogebi amoga legemu amola dobea amoga bu gaheabonone bahoseseslesimu.

⁴³ Be amo hou huluane hamoi dagosea amola fa:no gagoba: iga giagala:i da amo diasuga bu ba:sea, ⁴⁴ gobele salasu dunu da bu ba:la masunu. Gagoba: iga giagala:i da bu ai ahoabe ba:sea, diasu da ledο hamoi dagoi, e da sia:mu. ⁴⁵ Amasea, amo diasu mugululi, ea igi amola ea ifa amola ea bahoseseselesi huluane ledο gala sogebi moilai gadili dialebe amoga gaguli masa:ne sia:mu. ⁴⁶ Be diasu da logo hamoi dialea, nowa da ganodini golili dasea da ledο hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane bu dodofei dagoi ba:mu. ⁴⁷ Amola nowa da amo diasu ganodini golala dasea o ha:i nasea, e da ea abula

huluanedodofema:ne sia:ma.

⁴⁸ Be agoai diasu da bahosesema:ne gaheabolo legebeba:le, gobeles salasu dunu ba:la masea, gagoba: iga giagala:i da hamewane ba:sea, e da amo diasu da ledohamedei hamoi dagoi sia:mu. Bai gagoba: iga giagala:i hulwane da fadegai dagoiba:le.

⁴⁹ Amohamedei diasu da sema ganodini ledohamedei, amohamoma:ne, e dasioaduna amola dolo ifa amola yoi efe amola 'hisobe' amoda fonobahadi lamu. ⁵⁰ Amasea, e dasioafae amohosoboga hamoi ofodo amohagodini nasegagi gu hano sali, amohagodili medole legemu. ⁵¹ Amasea, e dasioadolo ifa amola 'hisobe', amola yoi efe, amola sio hame medoi amohale, sio eno eamaga:me amola gu hano amohagodini gemu. Amola e da amohamaga:mega, diasu amohafesuale agoane foga:gala:mu. ⁵² E da amohamane, sio eamaga:me amohamasegagi gu hano amola sio hame medoi amola dolo ifa amohisobe amola yoi efe amohamaga:diasu da ledohamedei hamoi dagoi hamomu.

⁵³ Amasea, e dasiohame medoi amohagili masa:ne, logo doasimu. E da amohaledohadegama:ne hohamosea, diasu da ledohamedei, dodofei dagoi sia:mu.

⁵⁴ Amohadagadofolo bagade eamohadedei dagoi. ⁵⁵ - ⁵⁶ Gadofolo amohaiya amohadului amohagagolobale gala:i. Amohagagoba: iga giagala:i abula o diasu ganodini gala. ⁵⁷ Amohamohasea:dawa:beba:le, dilia da liligi da ledohagala o ledohamedei noga:le dawa:mu.

15

Ledo Gala Liligi da Dunu ea Da:i amoga gadili Ahoa

¹ Hina Gode da Mousesese amola Elanema hamoma:ne sia:i eno olelei. ² E da ela Isala:ili dunu ilima amane olelema:ne sia:i. "Nowa dunu da ea ewa amoga guhi agoane gadili ahoasea, amo guhi da ledo gala dawa:ma! ³ Guhi da gadili ahoasea o ewa ea gelabo ga:sea, amo da ledo gala dawa:ma. ⁴ E da golasu fafai amoga golasea, amo amola da ledo hamoi dagoi dawa:ma. ⁵ - ⁶ Nowa da ea debea digili ba:sea o ea fibi sogebi amoga fisia da ea abula dodofelalu amola hano ulima:mu. Amo dunu da ledo gala hamoi dagoiba:le, daeya doaga:sea fawane e da bu nogale dodofei ba:mu.

⁷ Nowa da dunu ea ewa amoga guhi gadili ahoasea, amo digili ba:sea, e amola da ea abula dodofemu amola hano ulimu amola ledo gala hamoi dagoi ba:ma:mu. Daeya doaga:sea fawane, bu dodofei dagoi ba:mu. ⁸ Dunu da guhi gadili ahoabe amo da eno dunuma defo adugala:sea, amo dunu amola da ledo gala hamoi dagoi ba:mu. E da ea abula dodofemu amola e da hano ulimu amola daeya doaga:sea fawane bu sema amo ganodini dodofei dagoi ba:mu. ⁹ Dunu amo da guhi gadili ahoa, amo da hosi da:iya fila heda:ma:ne fisu o fisudafa amoga fisia, amo fisu da gugunufinisili ledo hamoi dagoi ba:mu. ¹⁰ Nowa da fisu amoga amo dunu da fisu digili ba:sea, e da ledo hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane bu ledo hamedei ba:mu. Nowa da liligi amoga amo dunu da fisia amo gaguli

ahoasea, e da ea abula dodofemu amola hano ulimu amola daeya fawane ea ledο hamoi hou yolesimu. ¹¹ Dunu da guhi gadili ahoabe amola ea lobo mae dodofele, eno dunu digili ba:sea, amo dunu da ea abula dodofemu amola hano ulimu amola ledο gala hamosa. Daeya doaga:sea fawane yolesimu. ¹² Amola guhi gadili ahoabe dunu da osoboga hamoi ofodo amo digili ba:sea, amo goudale fasima:ne sia:ma. Amola ifaga hamoi yaeya amo dodofema.

¹³ Amo dunu ea oloi da uhisia, e da eso fesuale esalu, ea abula dodofemu, amola hi da nasegagi gu hano amoga ulimu. Amasea, e da ledο hamedei hamoi dagoi ba:mu.

¹⁴ Eso godoga e da 'dafe' sio aduna o musuni aduna amo gobele salasu dunuma ima:ne, Hina Gode Ea abula diasu logo holeiga gaguli misa:mu.

¹⁵ Gobele salasu dunu da sio afae Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salimusa: hamomu amola sio eno da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamomu. E da amo dunu ea ledο fadegale, sema amoga e da dodofei dagoi ba:mu.

¹⁶ Dunu da ea ami gadili ahoasea, e da ea da:i huluane hano ulimu, amola e da ledο hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane yolesimu.

¹⁷ Ea ami da abula o ohe gadifo liligi amoga dasea, amo noga:le dodofemu amola amo liligi da ledο hamone, daeya doaga:sea fawane bu ledο hamedei ba:mu. ¹⁸ Dunu amola uda da gilisili gο-lasea, ela da hano ulimu amola ledο hamoiba:le, daeya doaga:sea fawane ledο hamedei hamoi ba:mu.

¹⁹ Uda da oubi ganodini sioi fisu doaga:sea, e da eso fesuale ledο hamoi dagoi ba:mu. Nowa

da amo uda digili ba:sea da ledo hamoi dagoi ba:mu. Daeya doaga:sea fawane e da bu ledo hamedei ba:mu. ²⁰ Uda da ea sioi fisu ganodini, liligi huluane amoga e da fisia o golasea da ledo hamoi dagoi ba:mu.

²¹⁻²³ Nowa da ea golasu o fisu amoga e da fi o golai amo digili ba:sea, e da ea abula dodofemu amola hano ulimu amola ledo hamoi gala dialumu amoganini daeya. ²⁴ Nowa dunu da amo uda ea sioi fisu esoga ema gilisili golasea, e amola da ea ledo ema madelabeba:le, ledo gala eso fesuale agoane dialumu. Amola ea golasu o debea amoga e da golasea da ledo hamoi dagoi ba:mu.

²⁵ Amola uda da ea sioi fisu baligili, maga:me ahoabe ba:sea, e da ea oubi sioi fisu defele, maga:me ea ahoabe eso defele ledo hamoi dagoi ba:mu. ²⁶ Ea debea o henela:gi amoga e da diaha o fisu amo huluane da ledo hamoi dagoi ba:mu. ²⁷ Nowa da ea debea o fisu liligi digili ba:sea, amo da ledo hamoi dagoi ba:mu. E da ea abula dodofemu amola hano ulimu. Daeya doaga:sea fawane, bu ledo hamedei ba:mu. ²⁸ Ea maga:me ahoabe dagosea, e da eso fesuale ouesalu, bu ledo hamedei ba:mu. ²⁹ Eso godu amoga e da 'dafe' sio aduna o musuni aduna lale, gobele salasu dunu Hina Gode Ea abula diasu logo holeiga esala amoga gaguli masunu. ³⁰ Gobele salasu dunu da sio afadafa amo Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamomu. Amola sio eno da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamomu. Amasea, amo uda da sema dodofei dagoi ba:mu."

³¹ Hina Gode da Mousesema sisasu olelei. Dunu

o uda da ledo hamoiba:le, ilia da Ea Abula Diasu ilia diasu gilisisu dogoa dialebe, amo ledo hamosa:besa:le, amoga mae misa:ne sia:i. Ilia amoga ledowane udigili doaga:sea, ili fane legema:ne sia:i.

³² Amo dedei sema da sema amo dunu da guhi gadili ahoa o ami gadili ahoa,

³³ amola uda da ea sioi fisu o dunu da ledo hamoi uda amoga gilisili golasa, amo ilia hou olelesa.

16

Bu Gousa:su Eso (Maga:mega Bidi Lai)

¹ Elane egefe aduna da hadigi hame lalu amo Hina Godema iabeba:le, Hina Gode da ela medole legei dagoi. Amo fa:no, Hina Gode da Mousesema sia:i. ² *E da amane sia:i, “Dia ola Elanema sia:ma. E da ea hanaiga Hadigidafa Momei Sesei ganodini udigili golili mae sa:ima:ne sia:ma. E da eso amo da Na ilegei, amoga fawane Abula Gosagisi amo baligili Hadigidafa Momei Sesei amo ganodini masa:ne sia:ma. Bai Na da amogawi mu mobi amo ganodini Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ea ga:su gadodili esalebe ba:mu. Elane da amo sia: nabawane hame hamosea, e da medole legei dagoi ba:mu. ³ †E da Hadigidafa Momei Sesei amo ganodini udigili hame sa:imu. Be e da hidadea bulamagau mano gawali, Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne amola

* 16:2: Hibulu 6:19 † 16:3: Hibulu 9:7

gawali sibi amo Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne, gaguli misa:ne sia:ma.”

⁴ Amasea, Hina Gode da eno olelesu i, amane, “Elane da Hadigidafa Momei Sesei amo ganodini golili masunusa: dawa:sea, e da hidadea hano ulimu amola gobele salasu dunu abula (amo da ahea:iai abula, dunumuni selefafa, bulu amola habuga abula) amo salima:ne sia:ma.

⁵ Isala:ili fi dunu da Elanema goudi gawali aduna Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne amola sibi gawali afae Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamoma:ne ima:mu. ⁶ E da ea wadela:i hou amola ea sosogo fi dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, bulamagau gawali gobele salimu.

⁷ Amasea, e da goudi aduna Hina Gode Ea Abula Diasu logo holeiga oule masunu.

⁸ Amogawi, e da igi aduna (afae da Hina Gode Ea: amola eno da Fadegamusa: Ahoasu Goudi amo ea:) amoga ululuasu ado ba:mu. ⁹ Elane da goudi amo Hina Godema ilegei amo medole legele, Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:mu. ¹⁰ Be goudi eno Fadegamusa: Ahoasu Goudi ema ilegei amo e da Hina Godema mae medole ima:mu. Amo goudi e da wadela:i hafoga:i soge Isala:ili dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne asunasimu.

¹¹ Elane amola ea sosogo fi ilia wadela:i hou fadegama:ne, bulamagau gawali amo Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne, medole legema:mu ¹² E da yaeya amo laluso amoga nabai oloda amoga lale amola lobo aduna gabusiga: manoma amoga nabai,

Hadigidafa Momei Sesei amo ganodini gaguli misa:mu. ¹³ Amogawi, Hina Gode ba:ma:ne, e da gabusiga: manoma laluga gobesimu. Gabusiga: manoma ea mobi da Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ea ga:lu amo uligimu. Bai Elane da Gagili ga:lu amo ea ba:iaba, e da bogola:loba. ¹⁴ E da bulamagau gawali ea maga:me mogili lale, ea lobo sogo amoga Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ga:lu ea midadi amoga fogaga:gala:mu. Amola fesuale agoane, e da maga:me Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ea midadi fogaga:ga:la:mu.

¹⁵ ‡Amalalu, e da Isala:ili dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, goudi medole legele, ea maga:me amo Hadigidafa Momei Sesei ganodini gaguli misini, bulamagau ea maga:me defele, Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ea ga:lu amola Gode Ea Gousa:su Sema Gagili midadi amoga fogaga:gala:mu. ¹⁶ E da agoane sema hamomu. Isala:ili dunu da ledο hamoi dagoiba:le, Hadigidafa Momei Sesei gugunufinisi. Be amo gobelesalasu hamobeba:le, e da amo ledο amola Isala:ili fi dunu ilia wadela:i hou fadegasa. E da amo hou Hina Gode Ea Abula diasu ganodini hamomu. Bai Abula Diasu da diasu gilisisu dogoa amogawi dana. Amola Hina Gode da diasu gilisisu da ledο gala hamoi dagoi ba:sa. ¹⁷ Elane hisu da Hadigidafa Momei Sesei ledο fadegama:ne masunu. Eno dunu da hamedafa golili sa:imu. E, ea sosogo fi amola Isala:ili dunu huluane ilia wadela:i hou fadegama:ne hou hamoi dagosea, ¹⁸ e da gadili oloda amoga ilia ohe gobesisu amoga ledο

‡ 16:15: Hibulu 9:12

fadegama:ne masunu. E da bulamagau gawali amola goudi ela maga:me mogili lale, oloda hegomai ea 'hono' amoga fogaga:ga:la:mu. ¹⁹ Ea lobo sogo amoga e da maga:me mogili fesuale agoane oloda da:iya fogaga:gala:mu. E da agoane oloda dodofemu. Isala:ili dunu ilia wadela:i hou hamobeba:le, oloda amo ledο hamoi dagoi. Be Elane da amo noga:lesimu amola bu hadigi agoane hamonesimu.

Fadegamusa: Ahoasu Goudi (Dawaloma:ne da hi wadela:i hame hamoi be dunu eno ilia wadela:i hou amomagai)

²⁰ Elane da Hadigidafa Momei Sesei amola Hina Gode Ea Abula Diasu bu hahamoma:ne hou hamoi dagosea, e da Hina Godema amo hame medoi goudi (Fadegamusa: Ahoasu Goudi) ilegei imunu. ²¹ E da ea lobo aduna amo goudi ea dialuma amoga ligisili, Isala:ili dunu ilia wadela:i hou amola odo:ga:su hou huluane fofada:ma:ne olelemu. E da agoane amo wadela:i hou Isala:ili dunu ilima fadegale, bu goudi ea dialumaga ligisimu. Amasea, dunu amo ilia da ilegei, da amo goudi wadela:i hafoga:i sogega sefasima:mu. ²² Goudi da Isala:ili dunu ilia wadela:i hou huluane gaguli asili, dunu hame esalebe sogega gaguli masunu. ²³ §Amasea, Elane da Abula Diasuga golili sa:ili, ea gobele salasu abula (amo e da Hadigidafa Momei Sesei ganodini masunusa: hidadea sali) amo gigisa:le, amogawi yolesimu. ²⁴ E da hadigi ledο hamedei sogebi amoga hano ulimu amola

ea abuladafa gasisalimu. Amalalu, e da gadili asili, ea wadela:i hou amola ea fi dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu hamomu. ²⁵ E oloda da:iya Wadela:i Hou Goglema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne, sefe amo gobesimu. ²⁶ Dunu amo da Fadegamusa: Ahoasu Goudi amo wadela:i hafoga:i sogega sefasi, e da ea abula dodofelalu, hano ulimu. Amasea, e da diasu gilisisu amoga bu misunu. ²⁷ **Ilia da bulamagau amola goudi (amo ela maga:me da wadela:i hou fadegama:ne, Elane da Hadigidafa Momei Sesei ganodini gaguli misi) amo diasu gilisisu gadili gaguli asili, gobesimu. Ilia da gadofu, hu amola iga huluane gobesimu.

²⁸ Ilegei dunu da amo gobesu hou hamoi dagosea, e da ea abula dodofelalu, hano ulimu. Amasea, e da diasu gilisisu amoga buhagimu da defea.

Bu Gousa:su Eso Hou

²⁹ ††Wali eso amola hobe eso huluane amo sema noga:le ouligima. Oubi fesu amoga amola eso nabu, Isala:ili dunu amola ga fi ilia fi amo ganodini esalebe, da ha:i mae nawane helefima:ne sia:ma. ³⁰ Amo eso afaega, hou amo da ilia wadela:i hou fadegama:ne, ilia da bu ledohamedei ba:ma:ne, hamoma:mu. ³¹ Amo eso da hadigidafa eso ilegei. Amoga, ilia da ha:i hame manu amola hawa: hamosu hamedafa hamomu. Amo hamoma:ne sia:i dilia eso huluane mae yolesili hamonanoma.

** 16:27: Hibulu 13:11 †† 16:29: Gobele Salasu 23:26-32;
Idisu 29:7-11

³² Gobele salasu Ouligisu dunu (amo da noga:le mogili gagai amola ea ada ea sogebi lai dagoi) e da ledo fadegama:ne hou hamomu. E da ea gobele salasu abula gasisalili,

³³ hou amo da Hadigidafa Momei Sesei, oloda, gobele salasu fi dunu amola Isala:ili dunu huluane, amo fofoloma:ne hamomu. ³⁴ Amo hamoma:ne sia:i dilia mae yolesili, eso huluane hamonanoma. Ode huluane amoga amo hou Isala:ili dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, hamonanoma.” Amaiba:le, Mousesese da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi.

17

Maga:me Manu da Sema Bagade

¹⁻² Hina Gode da Mousesema, e da Elane, egefela amola Isala:ili dunu huluane ilima amane alofele sia:ma:ne sia:i, ³ - ⁴ “Isala:ili dunu da bulamagau o sibi o goudi amo Hina Godema ima:ne medole legesea, be Hina Gode Ea Abula Diasu logo holeiga hame medole legesea, e da Sema gugunufinisi dagoi ba:mu. E da maga:me masa:ne, liligi medole legei dagoi. Amaiba:le, dilia amo dunu Gode Ea fi amoga fadegama.

⁵ Amo sia: ea bai da Isala:ili dunu amo da musa: sogega ohe medole legei, ilia da wali amo ohe Hina Godema oule misunu. Ili da gobele salasu dunu Hina Gode Ea Abula Diasu logo holeiga esala, ema ohe gaguli misini, Hahawane Gilisili Olofole Iasu gobele salasu hamomusa: medole legema:mu. ⁶ Gobele salasu dunu da maga:me amo oloda Abula Diasu logo holeiga dialebe amo ea la:idiga sogaga:la:le gaganomu.

Amola amo ohe ilia sefe, e da Hina Gode hahawane nabima:ne, oloda da:iya gobesimu. ⁷ Isala:ili dunu da Hina Godema hohonoi. Bai ilia da sogega ilia ohe amo goudi wadela:i a:silibu ema nodomusa: gobelesalasu. Be wali amo hou yolesima. Iliada eso huluane mae yolesili, sema amo da Hina Gode ilima olelei, amo nabawane hamoma:ne sia:ma.

⁸ Nowa Isala:ili dunu o ga fi dunu ilia fi amo ganodini esala, da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu o gobelesalasu eno, ⁹ amo Godema ima:ne, be Hina Gode Abula Diasu logo holeiga hame gaguli masea, amo dunu ea logo damuma amola bu Gode Ea fi dunu esalebe hame ba:ma:mu.

¹⁰ *Nowa Isala:ili dunu o ga fi dunu ilia fi ganodini esala, amo da hu amoga da maga:me dialebe amo nasea, Hina Gode da amo dunuma ha lai hamomu amola e da Hina Gode Ea fi dunu amoga fadegai dagoi ba:mu. ¹¹ †Esalebe liligi huluanedafa ilia esalusu da maga:me amo ganodini diala. Amaiba:le, Hina Gode da gasa bagadewane, ohe ilia maga:me dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne, oloda da:iya fawane sogadigima:ne sia:i. Maga:me da esalusu liligi, amola amo da dunu ilia wadela:i hou fadegamusa: dawa:. ¹² Amaiba:le, Hina Gode da Isala:ili dunu ilima gasa bagadewane, ilia amola ga fi ilia fi ganodini esala da hu amo ganodini da maga:me, amo mae moma:ne sia:i.

¹³ Isala:ili dunu o ga fi dunu ilia fi ganodini esala, amo da ohe o sio (sema amo ganodini

* **17:10:** Mui 9:4; Gobelesalasu 7:26-27, 19:26; Mousesee ea Malasu 12:16, 12:23, 15:23 † **17:11:** Hibulu 9:22

ledo hamedei liligi) amo benea asili medole legesea, e da amo ea maga:me osoboga sogadigili, osoboga dedebomu. ¹⁴ Esalebe liligi huluanedafa ilia esalusu da maga:me amo ganodini diala. Amaiba:le, Hina Gode da Isala:ili dunuma olelei dagoi. Ilia da hu amo ganodini da maga:me, amo mae moma:ne sia:i. Amola nowa da amo hu nasea, e da Hina Gode Ea fi amoga fadegai dagoi ba:mu.

¹⁵ Nowa dunu, Isala:ili fi dunu o ga fi dunu da ohe fi hi bogoi o sigua enoga medole legei, amo ea hu nasea, e da ea abula dodofemu amola hano ulimu. E da ledi hamoi dagoiba:le, daeya doaga:sea fawane bu dodofei dagoi ba:mu. ¹⁶ E da amo sema hame hamosea, hisu wadela:le hamobeba:le, se iasu ba:mu.

18

Uda Lasu Hou Sema

¹⁻² Hina Gode da Mousesema e da Isala:ili dunu ilima amane sia:ma:ne sia:i, “Na da dilia Hina Gode! ³ Dilia da musa: Idibidi fi ilia soge ganodini esalu amola Na da wali dili Ga:ina:ne sogegaoule ahoa. Be amo dunu fi ilia hou mae fa:no bobogema.

⁴ Na sema amola Na hamoma:ne sia:i liligi amoma fa:no bobogema. Bai Na da dilia Hina Gode. ⁵ *Hou hulwane amola sema Na da dilima iaha, amoma fa:no bobogema. Agoane hamosea, dilia da dilisu esalusu gaga:mu. Na da Hina Godedafa.”

* 18:5: Nihemaia 9:29; Isigiele 18:9, 20:11-13; Luge 10:28; Louma 10:5; Gala:isia 3:12

6 Hina Gode da haguduga dedei hamoma:ne sia:i olelei, “Dilia sosogo fi ilima gilisili mae golama. 7 Dia ame ema maedafa gilisili golama. Bai dia ada da gogosiamu. Dia ame gogosiamane hamomu da sema bagade. 8 †Dia ada gogosi-asa:besa:le, ea uda eno ilima gilisili golamu da sema bagade. 9 ‡Dia dalusi o fi dalusi ilima gilisili golamu da sema bagade. E da dia diasuga bugili i, o eno sogebi bugili i galea, amo sema da defele gala. Ilima mae gilisili golama. 10 Didiwi ea uda mano ema mae gilisili golama. Amo hou da dima gogosiasu liligi. 11 Dia dalusi adagili amola ame higagai, ilima mae gilisili golama. Bai e da dia dalusidafa. 12 §- 13 Dia awa o biya amoma gilisili mae golama. 14 Dia adabi o ada o baba o daya amo ea udama gilisili mae golama. Bai e amola da dia awadafa. 15 **Dia gofe ea idua ema gilisili mae golama. 16 ††Dia ola o diaea uda ilima gilisili mae golama. 17 ‡‡Dia uda amoma di gilisili golai amo ea uda mano o aowailima mae gilisili golama. Bai amo da dia fidafa. Amasa:besa:le, sema bagade gala. 18 Dia udadafa esalea, di da dibae lamu da sema bagade.

19 §§Uda da sioi fisia, ema gilisili mae golama. Bai e da sema ganodini, ledo hamoi dagoi. 20 ***Dunu eno ea uda ema mae gilisili golama.

† 18:8: Gobele Salasu 20:11; Mousesee ea Malasu 22:30, 27:20

‡ 18:9: Gobele Salasu 20:17; Mousesee ea Malasu 27:22 § 18:12:

Gobele Salasu 20:19-20 ** 18:15: Gobele Salasu 20:12

†† 18:16: Mousesee ea Malasu 20:21 ‡‡ 18:17: Gobele Salasu

20:14; Mousesee ea Malasu 27:23 §§ 18:19: Gobele Salasu 20:18

*** 18:20: Gobele Salasu 20:10

Bai amo hou hamosea, di ledο hamoi dagoi ba:mu. ²¹ †††Dilia da dilia mano amo ogogosu 'gode' Moulege ema nodone sia:ne gadomusa;, gobele salasu hamoma:ne mae ima. Bai amo hou da Hina Gode Ea Dio wadela:mu. ²² †††Dunu da dunu eno gilisili golamu (sama da ea sama adole lamu) da sema bagadedafa. Gode da amo hou bagade higasa. ²³ §§§Dunu o uda da ohe amoma hademu da sema bagadedafa. Amo hou hamosea, di da ledο hamoi dagoi ba:mu.

²⁴ Dilia da amo hou hamosea, ledο gala hamoi dagoi, amasa:besa:le, amo hou huluane mae hamoma. Gode Ea hou hame dawa:su dunu da amo ledο bagade hou hamosu. Amo dunu da Ga:ina:ne sogē amo ganodini esalu. Be wali, dili amo ganodini golili sa:ima:ne, Hina Gode da amo dunu gadili sefasilala. ²⁵ Iliā hou da Ga:ina:ne sogē amo ledο gala hamoi dagoi. Amaiba:le, Hina Gode da amo sogega se iaha. Amola fedege agoane, Hina Gode hamobeba:le, sogē da ea musa: fi dunu higale ili isolala.

²⁶ - ²⁷ Iliā da amo wadela:idafa hou hamobeba:le, ilia sogē ledο gala hamoi dagoi. Be dilia da agoaiwane mae hamoma. Dilia huluane, Isala:ili dunu amola ga fi dili gilisili esala, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i liligi amola sema huluane amoma fa:no bobogema. ²⁸ Amasea sogē da hame lalegagui dunu dili bisili amo sogē ganodini amo higale fadegai amo defele, sogē da dilima higale hame fadegamu. ²⁹ Dilia dawa:!

††† **18:21:** Gobele Salasu 20:1-5 ††† **18:22:** Gobele Salasu 20:13 §§§ **18:23:** Gadili Asi 22:19; Gobele Salasu 20:15-16; Mousese ea Malasu 27:21

Nowa da amo wadela:idafa hou afae hamosea, e da Gode Ea Fidafa dunu agoane hame ba:mu.”

³⁰ Amola Hina Gode da eno amane sia:i, “Na hamoma:ne sia:i liligi amoma fa:no bobogema! Dunu amo da dili bisili amo soge ganodini esalu, ilia hou amoma mae fa:no bobogema. Dilia amo hou agoane hamosea, ledogala hamoi dagoi ba:mu. Amaiba:le, amo hou maedafa hamoma. Na da dilia Hina Godedafa!”

19

Hadigi Hou amola Moloidafa Hou Sema

¹⁻² *Hina Gode da Mousesema e da alofele Isala:ili dunu ilima sia:ma:ne sia:i, “Dilia hadigi agoane hamoma. Bai Na, dilia Hina Gode, da Hadigidafa gala. ³ †Dilia huluane afae afae amo dilia ada amola ame elama nodone dawa:ma. Amola Na sema defele, Sa:bade eso noga:le ouligima. Na da dilia Hina Gode! ⁴ ‡Dilia Na mae yolesima. Amola eno loboga hamoi ogogosu ‘gode’ ilima nodone mae sia:ne gadoma. Ogogosu ‘gode’ ouli amoga mae hamoma amola ilima mae nodone sia:ne gadoma. Na da dilia Hina Gode!

⁵ Dilia Hahawane Gilisili Olofole Iasu hamoma:ne, ohe medole legesea, sema huluane Na dilima i, amoma fa:no bobogema. Amasea, Na da dilia iasu hahawane lamu. ⁶ Amo iasu ea hu da eso amoga e da medole legei o aya eso

* **19:1-2:** Gobele Salasu 11:44-45; 1 Bida 1:16 † **19:3:** Gadili Asi 20:12, 20:8; Mousesese ea Malasu 5:16,5:12 ‡ **19:4:** Gobele Salasu 26:1; Gadili Asi 20:223, 34:17; Mousesese ea Malasu 17:25

agoane moma:ne sia:mu. Be eso osoda amoga hu hame mai dialebe ba:sea, amo laluga gobesima.

⁷ Bai amo hu da ledo hamoi dagoi. Amola dunu afae da amo hu nasea, Na da iasu huluane hame lamu. ⁸ Nowa da agoaiwane nasea, e da amo liligi Nama ilegei amo da udigili liligi olelesa. Amaiba:le, amo dunu da Na fidafa amoga fadegai dagoi ba:mu.

⁹ §Dilia da dilia ifabi gamisia, gagoma da bega: sagai, amo mae faima. Amo gagoma udigili dialebe, amo lama:ne, mae sinidigima. ¹⁰ Amola dilia waini sagai faisia, amoga waini fage fisi dialebe amo lamusa:, bu mae sinidigima. Hame gagui dunu amola ga fi amo moma:ne yolesima. Na da dilia Hina Gode!

¹¹ **Wamolasu amola ogogosu hou maedafa hamoma. ¹² ††Dilia udigili Na Dioba:le sia: mae ilegema. Amo hou da Na Dio wadela:sa. Na da dilia Hina Gode.

¹³ ††Dilia eno dunu ea hou wadela:ma:ne o ea liligi lamusa:, mae ogogoma. Amola mae wamolama! Nowa da dia hawa: hamosu hamoi galea, ea bidi hedolo ema ima. Gasi afae mae iawane oualigimu da defea hame. ¹⁴ §§Ge wadela:i dunu ema gagabusu aligima:ne mae ilegema. Amola si dofoi dunu da sadenane dafasa:besa:le, dafama:ne liligi ea logoga mae ligisima. Nama beda:ma! Na da dilia Hina Gode.

§ 19:9: Gobele Salasu 27:15; Mousese ea Malasu 24:19-22

** 19:11: Gadili Asi 20:15-16; Mousese ea Malasu 5:19-20

†† 19:12: Gadili Asi 20:7; Mousese ea Malasu 5:11; Ma:diu 5:33

‡‡ 19:13: Mousese ea Malasu 24:14-15 §§ 19:14: Mousese ea Malasu 27:18

15 ***Fofada:su hou amo ganodini moloidafa amola defele hamoma. Hame gagui dunu ilima baligili mae dawa:ma amola bagade gagui dunu ilima mae beda:ma. 16 Eno dunu ea hou gugunufinisima:ne, ogoole mae sia:ma. Amola fofada:su dunu da eno dunuma bogoma:ne fofada:su hamosea di da amo dunu gaga:musa:dawa: lai sia: galea, amo mae beda:iwane sia:ma. Na da dilia Hina Gode.

17 †††Eno dunuma mae higama. Be alia da sia:ga gegesu galea, di da wadela:i hou hamosa:besa:le, hedolowane hou hahamoma.

18 †††Eno dunuma dabe lama:ne mae dawa:ma amola eno dunu mae higama. Be dia da:i amoma asigi hou amo defele dia na:iyadoma asigima. Na da dilia Hina Gode.

19 §§§Na sema nabawane hamoma. Lai gebo hisu hisu amo mano lama:ne mae gilisima. Hawa: aduna ifabi afae ganodini mae sagama. Abula aduna amoga da:i salasu mae nodomema.

20 Dunu da udigili hawa: hamosu uda amo eno dunuma ea gidisedagi uda hamoma:ne, bidi lamusa: ilegei galea, be amo dunu da ema muni hame i galea, hina dunu da ea hawa: hamosu uda ema gilisili golasea, dilia e amola amo uda mae medole legema. Bai e da ea udigili hawa: hamosu uda amola ea bidi hame lai. Be ela da se iasu ba:mu. 21 Amo dunu da Dabe Ima:ne gobele salasu hamoma:ne, sibi gawali amo Na

*** 19:15: Gadili Asi 23:6-8; Mousesese ea Malasu 16:19
 ††† 19:17: Ma:diu 18:15 ††† 19:18: Ma:diu 5:43, 19:19, 22:39; Maga 12:31; Luge 10:27; Louma 13:9; Gala:isia 5:14; Ya:mese 2:8
 §§§ 19:19: Mousesese ea Malasu 22:9-11

Abula Diasu logo holeiga gaguli misa:ne sia:ma.
²² Amasea, amoga gobele salasu dunu da ledogala dodofesu hou amo dunu ea wadela:i hou fadegama:ne hamomu. Amasea Gode da ea wadela:i hou goglema:ne olofomu.

²³ Dilia da Ga:ina:ne soge amoga golili dasea, amola ha:i manu ifa bugisia, ode udiana amoga ea fage legei da ledogala dawa:ma. Amo ode udiana ganodini, dilia da amo ifa ea fage mae moma. ²⁴ Ode biyadu amoga, amo ifa ea fage huluane, Hina Godema imunusa: ilegema. Dilia da Na, Hina Gode, Nama nodomusa: agoane hamoma. ²⁵ Be ode biyale gala amoga, dilia amo ifa ea fage manu da defea. Dilia agoane hamosea, dilia ifa da fage baligili legemu. Na da dilia Hina Gode.

²⁶ *Hu amo ganodini da maga:me dialebe, mae moma. Wadela:i fefedoasu hou mae hamoma!
²⁷ †Dilia dialuma hinabo la:ididili diala, amo mae damuni fasima, amola dilia maya:bo fe mae dadamuma. ²⁸ Gugui dedesu hou mae hamoma amola bogoi ilima asigiba:le, dilia da:i amoga mi defesu mae fa:ginisima. Na da Hina Godedafa.

²⁹ ‡Dilia uda mano amo ogogosu 'gode' ea debolo diasuga hina da:i bidi lasu uda agoane maedafa hamoma. Amo hou da ili wadela:mu. Be dilia da agoane hamosea, dilia da Na yolesili, eno ogogosu 'gode' amoma fa:no bobogele, soge da wadela:i hamosu amoga nabaiwane ba:mu.

* **19:26:** Mui 9:4; Gobele Salasu 7:26-27, 17:10-14; Mousesee ea Malasu 12:16,23; 15:23; 18:10 † **19:27:** Gobele Salasu 21:5; Mousesee ea Malasu 14:1 ‡ **19:29:** Mousesee ea Malasu 23:17

³⁰ §Sa:bade eso noga:le dawa:ma. Amola sogebi amogawi dunu da Nama nodone sia:ne gadosa, amoma nodone dawa:ma. Na da Hina Gode.

³¹ **Dunu amo da bogoi a:silibu amoma fada:i sia: hogosa, amoma mae gilisima. Agoane hamosea, dilia da ledo gala hamoi dagoi ba:mu. Na da dilia Hina Gode.

³² Asigilai, da:i hamoi dunu amola uda ilima nodone dawa:ma. Nama beda:ma. Na da Hina Godedafa. ³³ ††Dilia ga fi dunu dilia sogeg ganodini esala, ilima asigiwane hamoma. ³⁴ Dilia da dilia Isala:ili na:iyado dunu ilima hamosu defele ilima hamoma. Bu dawa:ma! Dilia amola da musa: ga fi agoane Idibidi sogeg ganodini esalu. Na da dilia Hina Gode. ³⁵ ††Dilia eno dunuma ogogole mae hamoma. Ogogosu dioi defei ba:su liligi (scales) amola sedade ilegesu amola idisu liligi, amoga ogogole mae hamoma. ³⁶ Moloiwane ado ba:su liligi amola dioi ba:su liligi amola sedade ilegesu liligi, amoga fawane hawa: hamoma. Na da dilia Hina Gode amola Na da dili Idibidi sogega fisili masa:ne gadili asunasi. ³⁷ Na sema amola Na hamoma:ne sia:i liligi huluane nabawane hamoma. Bai Na da Hina Godedafa.”

20

Hame Nabasu Hou Se Iasu

- ¹ Hina Gode da Mousesema amane sia:i,
² “Isala:ili dunu ilima amane sia:ma, Nowa

§ 19:30: Gobeles Salasu 26:2 ** 19:31: Mousesese ea Malasu 18:11; 1 Sa:miuele 28:3; 2 Hina Bagade 23:4 Aisaia 8:19 †† 19:33: Gadili Asi 22:21; Mousesese ea Malasu 24:17-18, 27:19 †† 19:35: Mousesese ea Malasu 25:13-16; Malasu 20:10; Isigiele 45:10

Isala:ili dunu o ga fi dunu Isala:ili soge ganodini esala, amo da ea mano Moulege (ogogosu 'gode') ema iasea, medole legema. Isala:ili esalebe dunu da amo dunu igiga medole legema:ne sia:ma. ³ Na da amo dunuma ea ha lai dunu agoane ba:mu amola Na da e ea fi ilima fadegamu. Bai e da ea mano ogogosu 'gode' Moulege ema gobeles salimusa: ia dagoiba:le, e da Na hadigi sogebe gugunufinisi dagoi amola Na hadigi Dio amo gugunufinisi. ⁴ Dunu afae da ea mano afae Moulege ema iasea, amola Isala:ili fi dunu da mae dawa:le, amo dunu hame medole legesea, ⁵ Na da amo dunu amola ea sosogo fi ilima mi hanane ba:mu amola e amola eno dunu huluane amo da ea hou fa:no bobogele, ogogosu 'gode' Moulege ema dawa:sa, amo huluane Na da Na fi dunu defele hamedafa ba:mu.

⁶ Nowa da hou dawa:musa:, gesami dasu (amo da bogoi a:silibu hogosa) amoga ahoasea, Na da amo dunu ea fi amoga fadegale fasimu. ⁷ Dilia hou hadigiwane ouligima. Bai Na, dilia Hina Gode, da hadigi. ⁸ Na sema noga:le nabima! Bai Na da Hina Gode amola Ni fawane da dilia hou hadigima:ne hamosa.' " ⁹*Hina Gode da eno hamoma:ne sia:i olelei, amane, "Nowa da ea eda o ame elama gagabusu aligima:ne ilegesea, amo dunu medole legema. E da hi hou hamobeba:le fawane bogomu.

¹⁰ †Dunu da Isala:ili dunu eno ea uda amo inia uda adole lasu hou hamosea, dilia amo dunu

* 20:9: Gadili Asi 21:17; Ma:diu 15:4; Maga 7:10 † 20:10: Gadili Asi 20:14; Gobeles Salasu 18:20; Mousesese ea Malasu 5:18

amola uda gilisili medole legema. ¹¹ ‡Dunu da ea eda idua afae gilisili golasea, e da ea eda gogosiamane wadela:le hamosa. E amola amo uda gilisili medole legema. Elesu da wadela:i hou hamobeba:le fawane bogosu ba:mu. ¹² §Dunu da egefe idua amola gilisili golasea, dilia ela medole legema. Ela da fi ganodini lasu hou hamobeba:le, bogosu ba:mu. ¹³ **Dunu da eno dunu amo sama da ea sama adole lasu hou hamosea, amo da gogosiasu wadela:idafa hou. Dilia ela gilisili medole legema. Elesu da wadela:i hamobeba:le, bogosu ba:mu. ¹⁴ ††Dunu da uda amola amo ea idiwi amo gilisili lasea, dilia amo udiana medole legema. Bai amo da gogosiasu liligi bagade amola amo hou dilia fi amo ganodini da sema bagade - hamedei. ¹⁵ ‡‡Dunu da ohe amo hadesea, e amola amo ohe medole legema. ¹⁶ Amola uda da ohe amoma hademusa: dawa:sea, amo uda amola ohe gilisili medole legema. Ela wadela:i hou hamomu hanaiba:le, se iasu bogosu lamu. ¹⁷ §§Dunu da ea dalusidafa o fi ada afae amola eme afafai amo lasea, ela dunu huluane ba:mane gogosiasu lamu amola gadili sefasi dagoi ba:mu. E da ea dalusi gilisili golai dagoiba:le, se iasu ba:mu. ¹⁸ ***Dunu da uda ea oubi sioi fisu amoga ema gilisili golasea, dilia ela

‡ 20:11: Gobeles Salasu 18:8; Mouseses ea Malasu 22:30, 27:20

§ 20:12: Gobeles Salasu 18:15 ** 20:13: Gobeles Salasu 18:22 †† 20:14: Gobeles Salasu 18:17; Mouseses ea Malasu 27:23

‡‡ 20:15: Gadili Asi 22:19; Gobeles Salasu 18:23; Mouseses ea Malasu 27:21 §§ 20:17: Gobeles Salasu 18:9; Mouseses ea

Malasu 27:22 *** 20:18: Gobeles Salasu 18:19

gadili sefasima. Bai ilia da ledo gala hamoi sema amo gugunufinisi dagoi.

¹⁹ †††Dunu da ea awa ema gilisili golasea, ela da fi ganodini wadela:i uda lasu hou hamobeba:le, amo hou ea se iasu lamu. ²⁰ Dunu da ea adabi ea uda amola edaiya idua amo gilisili golasea, e da ea adabi o edaiya ea hou wadela:lesiba:le, e amola amo uda da se iasu ba:mu. Ela da mano lalelegemu hamedei ba:mu. ²¹ †††Dunu da ea ola o eya idua lasea, ilia da mano mae lalelegele, aligime esalu, bogomu. E da ea ola o eya ea hou wadela:lesiba:le amola ledo hamoi gala sema wadela:lesiba:le, se iasu ba:mu.

²² Hina Gode da amane sia:i, “Na hamoma:ne sia:i liligi amola sema huluane amoma noga:le fa:no bobogema. Amo hamosea, Ga:ina:ne soge (amoga Na da dili oule ahoa) da dili higale hame fadegamu. ²³ Dilia Ga:ina:ne sogega esalebe dunu ilia hou mae lalegaguma! Na da amo hame lalegagui dunu gadili sefasilala. Ilia wadela:i hou bagade hamonanebeba:le, Na higale isomu agoai galebe. ²⁴ Be amo soge noga:i amola nasegagi Na da dilima ima:ne ilegei dagoi. Amola Na da dilima imunuu. Na da dilia Hina Gode. Amola Na da dilia fi amo fifi asi gala eno amoga mogili gagai.

²⁵ Amaiba:le, dilia sio amola ohe fi amo da sema ganodini ledo gala amola sio amola ohe amo da ledo hamedei, amo afafama. Ledo gala sio amola ohe mae moma. Na da amo da ledo gala sia:beba:le, dilia da amo nasea ledo gala hamoi dagoi ba:sa:besa:le, mae moma. ²⁶ Dilia

††† 20:19: Gobele Salasu 18:12-14 ††† 20:21: Gobele Salasu 18:16

da Na: fi dunu amola hadigi hamoi dagoi ba:mu. Dilia Na fidafa dunu esaloma:ne, Na da dili amo fifi asi gala eno ilima afafai dagoi.

²⁷ Nowa dunu o uda da gesami dasu hou hamosea (bogoi a:silibu ilima sia:sa), amo dilia igiga gala:le, medole legema. Agoai dunu, hisu wadela:i hamobeba:le da bogosu ba:mu.”

21

Gobele Salasu Dunu Iliia Hadigi Hou

¹ Hina Gode da Mousesema, e da Elane gobelesalasu dunu ilima alofele sia:ma:ne sia:i, “Gobelesalasu dunu ea fi dunu bogosea, e da ledogalahamosa:besa:le amo dunu ea ‘idigisa’ lolo Nasu amoma maedafa gilisima:mu. ² - ³ Be ea ame o ada o egefe o idiwi o ola eya o dalusi eadiasuganodini esala, amo bogosea e da eabogosudawa:su gilisisu amoga gilisimu da defea. ⁴ Be uda lasu hou amoga dunu o uda da ea fi amogilisi, e da ledogalahamosa:besa:le, amobogosudawa:ma:ne hou amoma hame gilisimu.

⁵ *Gobelesalasu dunu da eadialuma hinabomogili hame waga:mu amola ea maya:bo fe hame waga:mu amola e da ea da:i dioi asigihou olelema:ne, e da ea da:i hame mi defemu. ⁶ E da eahou huluane amo ganodini hadigi ba:mu. E da Na Dio hame wadela:ma:mu. ⁷ Gobelesalasu dunu da uda lasea, e da hina: da:i bidi lasu uda o uda amo da eno dunuma dawa:digi o uda amoda enoga lai fisiagai, agoai uda hame lamu.

* 21:5: Gobele Salasu 19:27-28; Mousesese ea Malasu 14:1

⁸ Gobele salasu dunu da ha:i manu gobele salasu liligi Nama iaha. Amaiba:le, dunu eno da gobele salasu dunu da hadigi hamoi dagoi dawa:mu da defea. Na da Hina Gode! Na da hadigidafa amola Na da Na fi dunu amo hadigi hamosa. ⁹ Gobele salasu dunu ea idiwi da hina: da:i bidi lasea, e da ea ada gogosiamane ea hou wadela:lesiba:le, laluga gobelesili medole legema:mu.

¹⁰ Ilia da gobele salasu Ouligisu dunu amo ea dialumaga ilegesu susuligi sogadigi dagoi amola gobele salasu abula gasisalima:ne ilegei dagoi. Amaiba:le, dunu da bogosea, e da ea dialuma hinabo mae fesega:ne, ea da:i dioi olelema:ne abula gadelamu, amo hou e da hame hamomu. ¹¹ - ¹² E da Na hadigi hou hamoma:ne, Nama ilegei dagoi. Amaiba:le, e da ledogala hamoma:ne, hou huluane hame hamomu. Amola e da Na sema Abula Diasu amo ledogala hamosa:besa:le, e da Na diasu fisili, diasu amo ganodini bogoi da dialebe amoga masunu da sema bagade. Ea ada o ame amola da bogosea, e da ilia dialebe diasu amoga hame masunu. ¹³ E da a:fini, dunu hame dawa:digi amo fawane lamu. ¹⁴ E da uda didalo o dunu enoga lai fisiagai uda o hina: da:i bidi lasu uda amo hame lamu. E da ea fidafa a:fini dunu hame dawa:digi amo fawane lama:mu. ¹⁵ Ea mano da hadigi hamoi dagoi ba:mu da defea. Be e da uda udigili lasea, ea mano da sema ganodini ledogala hamoi dagoi ba:mu. Na da Hina Gode amola Na da Gobele Salasu Ouligisu dunu mogili gagale hadigi hamoi dagoi.”

¹⁶⁻¹⁷ Hina Gode da Mousesema, e da Elanema

amane sia:ma:ne sia:i, “Digaga fi amo afae da ea da:i hodo liligi da wadela:i ba:sea, e da ha:i manu iasu Nama imunu da defea hame. Amo sema da wali amola eso huluane dialalalumu. ¹⁸ Nowa da ea da:i hodo liligi afae da wadela:i ba:sea, e da ha:i manu gobele salasu Nama hame imunu. Si dofoi dunu amola emo gasuga:igi o da:i wadela:lesi amo huluane, ¹⁹ lobo o emo afoi dunu,

²⁰ baligi fele heda:i o samoi dunu, si oloi o gadofu oloi o gulusu danai, ²¹ Elane egaga fi amo ganodini da da:i wadela:i amo da ha:i manu gobele salasu Nama hame imunu.

²² Agoai dunu da ha:i manu Nama iasu liligi amo manu da defea. E da hadigi ha:i manu iasu amola hadigidafa ha:i manu iasu amo manu da defea. ²³ Be ea da:i da fonobahadi wadela:iba:le, e da Sema Abula (amo da Hadigi Malei Sesei amola Hadigidafa Momei Sesei afafasa) amola oloda amo gadenene hame misunu. E da amo hadigi liligi ledi gala hamosa:besa:le, gadenene hame misunu. Bai Na da Hina Gode amola Na da amo liligi hadigima:ne hamosa.”

²⁴ Amo sia: huluane, Mousesese da Elane, egefela amola Isala:ili dunu ilima olelei.

22

Hina Godema Gobele Salasu da Hadigi

¹⁻² Hina Gode da Mousesese, e da Elane amola egefela elama amane sia:ma:ne sia:i, “Na Dio mae wadela:ma! Amaiba:le, sema iasu amo da Isala:ili dunu da Nama ima:ne ilegesa, amo nodone dawa:ma. Na da Hina Gode! ³ Diligaga

fi dunu afae da ledo gala hamoi galea, amola e da sema iasu amo Isala:ili dunu da Nama ima:ne ilegei, amo gadenene masea, e bu oloda hawa: hamosu hamoma:ne hamedafa heda:mu. Amo sema da eso huluane dialumu. Na da Hina Gode!

⁴ - ⁵ Elane egaga fi dunu da gadofu olo bagade madelasea o ea da:i amoga guhi gadili ahoasea, e da sema iasu ha:i manu amo hame manu. E da ledo gala hamoiba:le, bu ledo hamedei ba:sea fawane bu manu. Gobele salasu dunu da ledo gala liligi (amo da bogoi da:i hodo gadenene dialu) amo digili ba:sea o ea da:iga ami gadili ahoasea, o e da ledo gala ohe o dunu digili ba:sea, e amola da ledo gala hamoi dagoi ba:mu.

⁶ Gobele salasu dunu da agoai hamosea, e da ledo hamone, daeya doaga:sea fawane bu ledo hamedei ba:mu. Be amogala e da sema ha:i manu iasu manusa: dawa:sea, e da hidadea hano ulimu. ⁷ Eso dasea, e da sema dodofei dagoi ba:mu. Amasea, e da sema ha:i manu iasu (amo da ea ha:i manu) amo manu da defea. ⁸ E da ohe amo da hisu bogoi o sigua amoga medole legei, amo ea hu hame manu - sema gala. Agoai hamoi ganiaba, e da ledo gala hamona:noba. Na da Hina Gode!

⁹ Gobele salasu dunu huluane da hamoma:ne sia:i Na iligili i, amo noga:le fa:no bobogema:ma. Agoane hame hamomu ganiaba, ilia da wadela:le hamoiba:le, bogola:loba. Bai ilia da Na hamoma:ne sia:i i, amo hame nabala:loba. Na da Hina Gode amola Na da ili hadigima:ne hamosa.

¹⁰ Gobele salasu fi dunu fawane da sema ha:i manu iasu manu da defea. Eno dunu huluane (amola nowa da gobele salasu dunu ea diasu

ganodini esala o ea hawa: hamosu dunu), ilia da hamedafa manu - sema bagade.

¹¹ Be gobele salasu dunu ea udigili hawa: hamosu dunu (ea muniga bidi lai o ea diasu ganodini lalelegei), ilia da ha:i manu gobele salasu dunuma i, amo manu da defea.

¹² Gobele salasu dunu ea idiwi amo da hame gobele salasu dunu amoma fisia, da sema ha:i manu iasu amo hame manu. ¹³ Be gobele salasu dunu ea idiwi amo da didalo hamoi o dunuga fisiagai, amo da mano hame amola ea eda bu ouligima:ne ea diasuga bu masea, e da sema ha:i manu ea gobele salasu eda hi iabe amo manu da defea.

¹⁴ Be dunu eno (amo da gobele salasu dunu ea sosogo fi dunu hame) amo da mae dawa:le, sema ha:i manu iasu mogili nasea, e da amo ea bidi lasu idi defele amola20% eno amo gobele salasu dunuma bu dabe imunu. ¹⁵ - ¹⁶ Gobele salasu dunu da sema ha:i manu iasu amo ledogala hamosa:besa:le, ilia da eno hame ilegei dunu amo moma:ne, logo hame doasima:mu. Bai amo hame ilegei dunu da wadela:i hou hamomu ganiaba, se iasu ba:mu ganuma:loba. Na da Hina Gode amola Na da gobele salasu iasu liligi hadigi hamoma:ne hamosa.

¹⁷ - ¹⁸ Hina Gode da Mousesema e da Elane, egefela amola Isala:ili dunu huluane ilima hamoma:ne sia:i hagudu dedei ilima olelema:ne sia:i. "Isala:ili dunu o ga fi Isala:ili soge ganodini esala, amo da Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu iasea (e da amo ima:ne ilegei o Godema hahawaneba:le udigili iaha) e da ohe noga:idafa wadela:i hame gala fawane ima:ne

sia:ma. ¹⁹ Ohe amo da gawali amola wadela:i hamedafa gala, amo fawane imunu. ²⁰ *Be dilia da wadela:i gala ohe amo imunusa: dawa:sea, Hina Gode da amo iasu hame lamu. ²¹ Nowa da Hahawane Gilisili Olofole Iasu Hina Godema imunusa: dawa:sea, (e da amo imunusa: ilegei o Godema hahawaneba:le, udigili iaaha) amo ohe amola da wadela:i hame gala liligi fawane ima.

²² Ohe amo da si dofoi o emo gasuga:igi o fofa:gi o aiya o baho gala, agoai ohe Hina Godema mae ima. Amola agoai ohe amo ha:i manu iasu oloda da:iya mae gobesima.

²³ Dilia ohe amo da noga:le hame alei o fonobahadi wadela:i amo hahawane udigili iasu agoane imunu da defea, be gobelesalasu ilegei agoane mae ima. ²⁴ Amola ohe amo ea gulusu da lologoi o fa:ginisi o fofonomai o danai, agoai ohe Hina Godema mae ima. Isala:ili soge ganodini, amo iasu hou da sema bagade.

²⁵ Dilia ha:i manu iasu imunusa:, ohe amo dilia da ga fi amoga lai mae ima. Hina Gode da amo ohe da wadela:i ba:mu, amola e da amo hame lamu.

²⁶ - ²⁷ Bulamagau mano o sibi mano o goudi mano da lalelegesea, e da ea ame amola gilisili eso fesuale esalumu. Amalalu, amo lale, ha:i manu gobelesalasu hamoma:ne imunu da defea.

²⁸ Bulamagau amola ea mano o sibi amola ea mano o goudi amola ea mano amo eso afaega gilisili gobelesalasu hamomusa: mae hamoma.

²⁹ Hina Gode da dili hahawane gousa:ma:ne, dilia Ema nodomusa: gobelesalasu iasea, sema hamoi

* **22:20:** Mousese ea Malasu 17:1

amo noga:le fa:no bobogema. ³⁰ Amo ha:i manu iabe goe, eso amoga dilima i, amoga fawane moma. Golale hahabe manusa:, mae yolesima.

³¹ Hina Gode da amane sia:i, “Na sema amo nabawane hamoma! Na da Hina Gode!

³² Na Hadigi Dio amo mae wadela:ma. Isala:ili dunu huluane da Na Hadigi amo sia:ma:mu. Na da Hina Gode amola Na da dilia hadigi hamoma:ne hamosa. ³³ Na da dilia Gode esaloma:ne, dili Idibidi sogega fisili masa:ne asunasi. Na da Hina Gode!

23

Hina Godema Dawa:ma:ne Gilisisu

¹ Hina Gode da Mousesema amane sia:i,
² “Isala:ili dunu ilima amane sia:ma, ‘Na, Hina Gode, da dilia lolo nasu ilegei dagoi. Ili da amo sema gilisisu esoha Nama nodone sia:ne gadomusa: gilisisima:ne sia:ma.

Sa:bade

³ *Dilia eso gafeyale ganodini hawa: hamoma. Be eso fesu amo da Sa:bade eso. Amoga dilia helefima amola sema defele gilisisima. Dilia hawa: mae hamoma. Dilia da habi esalea, amo da Hina Gode Ea Sa:bade eso dawa:ma. ⁴ Dilia amo hagudu dedei gilisisu da ilia eso ilegei, amo Isala:ili dunuma olelema.

*Baligisu (Baligimusa: Ahoasu) amola Yisidi
 Hame Sali Agi Ga:gi
 (Idisu 28:16-25)*

* **23:3:** Gadili Asi 20:8-10, 23:12, 31:15, 34:21; 35:2; Mousesese ea Malasu 5:12-14

⁵ †Eso14 oubi age amoga, daeya, eso dasea, dilia Baligisu Lolo Nasu, Hina Godema nodomusa: hemoma. ⁶ ‡Eso15amoga, yisidi hame sali Agi ga:gi Lolo Nasu da muni hemoma. Amo hamosea, dilia eso fesuale amoga, yisidi hame sali agi ga:gi fawane manu. ⁷ Eso age amo gilisisu ganodini, dilia da Godema nodone sia:ne gadomusa: gilisima. Dilia hawa: hamosudafa amo mae hamoma. ⁸ Eso fesuale amoga, dilia ha:i manu gobele salasu Hina Godema ima. Eso fesu da doaga:sea, dilia bu nodone sia:ne gadomusa: gilisima. Be dilia hawa: hamosudafa amo mae hamoma.

Ha:i Manu Gamibi Mui Lolo Nasu

⁹⁻¹⁰ Dilia da soqe amo Hina Gode da dilima iabe, amo ganodini masea, dilia gagoma faisia, bisili fai gagoma gilisi amo gobele salasu dunu ema gaguli masa.

¹¹ Hina Gode da dili hahawane gousa:ma:ne, gobele salasu dunu da amo gagoma iasu gilisili dobole gagai Hina Godema imunu. Gobele salasu dunu da Sa:bade eso asili, eso fa:no mabe amoga gagoma gilisili dobole gagai Godema imunu.

¹² Eso amoga dilia gala:ine gilisili dobole gagai iabe, amo esoga ode afaega lalelegei sibi mano gawali (ledo hamedei liligi) amo Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu hamoma.

¹³ Amo hamosea, dilia falaua gilougala:me aduna agoane amola olife susuligi gilisi amo ha:i manu iasu agoane ima. Amo iasu ea gabusiga:

† 23:5: Gadili Asi 12:1-13; Mousese ea Malasu 16:1-2 ‡ 23:6: Gadili Asi 12:14-20, 23:15, 34:18; Mousese ea Malasu 16:3-8

Hina Gode da hahawane naba. Amomawaini hano lida afae agoane gilisili ima. ¹⁴ Dilia gagoma gaheabolo (gahe o gobei o agi ga:gi) amo mae moma. Be hidadea amo Godema ianu, fa:no moma. Amo hamoma:ne sia:i dilia amola diligaga fi mae yolesili, eso huluane noga:le fa:no bobogema.

*Ha:i Manu Gamibi Lolo Nasu (Bedegosidi)
(Idisu 28:26-31)*

¹⁵ §Dilia da Sa:bade eso amoga gagoma gilisili dobole gagai Hina Godema gaguli misi, amo fa:no, hialigi fesuale idima. ¹⁶ Eso 50 (amo eso da Sa:bade fesuale gala fa:no) amoga, Hina Godema eno gaheabolo gagoma gilisi amo ima. ¹⁷ Sosogo fi huluane da afae afae agi ga:gi aduna, Hina Godema baligisu iasu ima:ne gaguli misa:ne sia:ma. Agi ga:gi afae afae da falaua gilougala:me aduna agoane amola yisidi gilisi gobei. Amo da gagoma gaheabolo fai Hina Godema iasu liligi. ¹⁸ Agi ga:gi iasea, Isala:ili fi dunu da gilisili sibi amo da lalelegele, ode afae esalu mano fesuale gala amola bulamagau gawali afadafa amola goudi aduna (huluane da da:i noga:idafa) amo Hina Godema Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne imunu. Ilia da Gala:ine Iasu amola Waini hano iasu amo gobele salasu amoga gilisimu. Amo gobele salasu ea gabusiga:, Hina Gode da hahawane naba. ¹⁹ Amola, dilia goudi gawali afae Wadela:i Hou Gogolema:ne Olofoma:ne Iasu gobele salasu hamoma:ne ima.

§ 23:15: Gadili Asi 23:16, 34:22; Mousese ea Malasu 16:9-12

Amola gawali sibi mano aduna Hahawane Gilisili Olofole Iasu gobele salasu hamoma:ne, ima.

²⁰ Gobele salasu dunu da agi ga:gi amola sibi mano aduna amo Hina Godema imunusa: olelema:mu. Amo da baligili iasu amola gobele salasu dunu da amo manu. Amo iasu liligi da hadigi. ²¹ Amo esoga dilia hawa: hamosudafa mae hamoma. Be Godema nodone sia:ne gadomusa: gilisima. Diligaga fi da eso huluane mae yolesili ilia habi esalea, amo hamoma:ne sia:i noga:le fa:no bobogema:ne sia:ma. ²² **Dilia ifabi amoga ha:i manu faisia, gagoma amola gala:ine sogebi bega: galea, amo mae faima amola gagoma fonobahadi hame lai diala, amo lamusa: mae sinidigima. Hame gagui dunu amola ga fi dunu amo ea lama:ne yolesima. Hina Gode da dilia Godedafa.

Gaheabolo Odega Gilisilu (Dalabede Fulabosu Dusu Lolo Nasu)
(Idisu 29:1-6)

²³⁻²⁴ Eso age amo oubi fesuga, helefishu hamoma. Dalabede dusia, dilia Godema nodone sia:ne gadomusa: gilisima. ²⁵ Ha:i manu gobele salasu amo Hina Godema ima. Amola dilia hawa: hamosudafa mae hamoma.

Bu Gousa:su Eso (Dabe Imunu Eso)
(Idisu 29:7-11)

²⁶⁻²⁷ Eso nabu gala oubi fesuga, dilia dunu ilia wadela:i hou fadegama:ne Bu Gousa:su Eso gilisilu hamoma. Amo esoga ha:i maedafa moma. Hina Godema nodone sia:ne gadomusa:

** 23:22: Gobele Salasu 19:9-10; Mousese ea Malasu 24:19-22

amola ha:i manu iasu Ema imunusa:, gilisima.
²⁸ Amo esoga, dilia hawa: hamosu mae hamoma.
 Bai amo eso dilia da hou amo da wadela:i
 fadegamusa: hamosu gala. ²⁹ Dunu afae da amo
 esoga ha:i nasea, e da Gode Ea fidafa amoga
 fadegai dagoi ba:mu. ³⁰ Amola nowa da amo
 esoga hawa: hamosea, Hina Gode Hisu da amo
 dunu medole legemu. ³¹ Amo hamoma:ne sia:i
 da dili amola diligaga fi huluane ilia habi esalebe,
 amo ilia fa:no bobogema:ne hamoi. ³² Eso sesege
 amo oubi ganodini, eso dasea, amogainini eso
 nabu amoga eso dasea, dilia ha:i mae nawane
 helefima.

Sogega Fasela Diasu Lolo Nasu Gilisisu
(Idisu 29:12-40)

³³⁻³⁴ Sogega Fasela Diasu Lolo Nasu Gilisisu da
 eso¹⁵ oubi fesuga hemoma. Amola eso fesuale
 hamonanu dagoma. ³⁵ Eso age amoga Hina
 Godema nodone sia:ne gadomusa: gilisima. Amo
 esoga, dilia hawa: hamosudafa mae hamoma.
³⁶ Eso fesuale amoga eso afae afaega, dilia ha:i
 manu gobele salasu ima. Eso godo amoga dilia
 bu nodone sia:ne gadomusa: gilisima. Amola
 amo esoga dilia hawa: hamosu mae hamoma.

³⁷ (Amo lolo Nasu gilisisu huluane da dilia
 Hina Gode Ea nodoma:ne gilisisu liligi. Amola
 amo ganodini dilia da Ema ha:i manu iasu,
 Wadela:i Hou Dabe Ima:ne Iasu, Gala:ine Iasu,
 gobele salasu eno amola waini hano iasu eso afae
 afaega sema defele hamosa. ³⁸ Dilia Sa:bade eso
 hamoma:ne sia:i defele amola iasu hamoma:ne
 sia:i defele, ilegei iasu amola hahawane udigili
 asigili iasu eso huluane Hina Godema iabe. Be

lolo Nasu gilisisu ganodini, iasu eno amo olelei amo ima:mu.)

³⁹ Dilia da ifabi ha:i manu fai dagosea, Sogega Fasela Diasu Lolo Nasu Gilisisu eso fesuale ganodini hamoma. Eso¹⁵ oubi fesuga muni hemoma. Eso age amo lolo nasu ganodini da baligili helefishu hamoma:mu. ⁴⁰ Amo esoga, ifa fage noga:idafa dilia ifa amoga faima. Amola gumudi lubi amola lubi noga:i gala ifa amoda lale, dilia Hina Godema nodomusa: gilisisu hamoma. ⁴¹ Dilia eso fesuale amoga hahawane gilisima. Amo gilisisu, dili amola diligaga fi da mae yolesili, eso huluane hamonanoma:ne sia:ma. ⁴² Isala:ili dunu huluane da eso fesuale amoga, sogega fasela diasu ganodini esalumu. ⁴³ Bai diligaga fi ilia Hina Gode da Isala:ili dunu amo Idibidi sogega fisili masa:ne asunasia, ilia da soge diasu ganodini fawane esaloma:ne sia:i, amo diligaga fi dawa:ma:ne. E da dilia Hina Gode. ⁴⁴ Mousesema da agoane Isala:ili dunu ilima hamoma:ne sia:i olelei. Ili da Hina Gode Ea nodoma:ne amo Lolo Nasu Gilisisu huluane olelei.

24

Gamali Ouligisu Hou (Gadili Asi 27:20-21)

¹ Hina Gode da Mousesema amane sia:i,
² "Isala:ili dunu ilima amane sia:ma, 'Gamali amo da Hina Gode Ea Abula Diasu ganodini da mae ha:ba:dole noga:le nenanoma:ne, olife susuligi noga:idafa gaguli misa. ³ Daeya huluane, Elane da gamali noga:le nenanoma:ne anegagini,

e da hahabe fawane bu ha:ba:domu. Gamali da Hina Gode ba:ma:ne, abula Gode Ea Gousa:su Sema Gagili midadi gala, amo gadili nenanebe ba:mu. Amo hamoma:ne sia:i dilia eso huluane mae yolesili hamonanoma.

⁴ Elane da gamali amo da gamali bai gouliga hamoi dialebe, amo noga:le ouligima:mu. Ili da mae ha:ba:dole, Hina Gode ba:ma:ne nananoma:ne, Elane da noga:le ouligima:ne sia:ma.

Agi ga:gi Godema Iabe

⁵ *Dilia falaua gilougala:me¹² agoane lale, amoga agi ga:gi gobema. ⁶ Agi ga:gi amo afafane, dadalesu aduna (dadalesu afae afae da agi ga:gi gafeyale gala ba:mu) fafai gouliga hamoi Hina Gode ba:ma:ne gala, amoga ligisima. ⁷ Agi ga:gi dadalesu afae afae amoga gabusiga: manoma legemu. Amo da Hina Gode agi ga:gi mae lale, gabusiga: manoma lama:ne, Ema ha:i manu iasu defele imununu. ⁸ Sa:bade eso huluane, mae yolesili, agi ga:gi amo Hina Gode ba:ma:ne agoane ligisima. Isala:ili dunu fi ilia da eso huluane mae yolesili amo hamoma:ne sia:i hamonanoma:mu. ⁹ †Amo agi ga:gi da Elane amola egaga fi ilia ha:i nasu. Ili da hadigi sogebi amo ganodini manu. Bai amo da ha:i manu mogili hadigi hamoi Hina Godema olema:ne, gobele salasu dunu moma:ne iasu.

Wadela:le Sia:su Dunu da Se Iasu Ba:i

¹⁰⁻¹¹ Dunu afae esalu, amo ea eda da Idibidi dunu amola ea ame da Isala:ili uda (ea dio da Siloumidi amola ea ada da Dibili, Da:ne

* 24:5: Gadili Asi 25:30 † 24:9: Ma:diu 12:4; Maga 2:26; Luge 6:4

fi dunu). Amo dunu da abula diasu gilisisu ganodini, Isala:ili dunu ilima sia:ga gegei. Amo sia:ga gegeesu ganodini, e da Godema gagabusu aligima:ne ilegei. Amaiba:le, ilia da amo dunu Mousesema oule asi.

¹² Ili da sosodolasu dunu amo ouligima:ne sia:ne, Hina Gode Ea olelesu lama:ne ouesala.

¹³ Hina Gode da Mousesema amane sia:i,

¹⁴ “Dilia amo dunu fisisu diasu gadili oule masa. Nowa huluane da amo dunu gagabusu aligima:ne ilegei nababeba:le, ea wadela:i hou olelema:ne, ilia lobo ea dialuma da:iya ligisima:ne sia:ma. Amasea, fi dunu huluane da e igiga medole legema:mu. ¹⁵ Amasea, Isala:ili dunu ilima olelema. Nowa da Godema gagabusu aligima:ne ilegesea da agoane se iasu ba:mu. ¹⁶ E da bogosu ba:mu. Nowa Isala:ili dunu o ga fi dunu Isala:ili soge ganodini esalebe, amo da Hina Godema gagabusu aligima:ne ilegesea, Isala:ili fi ilia da amo dunu igiga medole legei ba:mu.

¹⁷ ‡Nowa da eno dunu ea hanaiga medole legesea, amo da medole legei dagoi ba:mu.

¹⁸ Amola nowa da inia ea ohe amo medole legesea, e da amo ohe defele ohe ea eda ema bu ima:ne sia:ma. Hou da esalusu afae lasea, esalusu amo defele dabe imunu gala.

¹⁹ Nowa dunu da eno dunuma se iasea, dilia da ea se i amo defele ema se ima. ²⁰ §E da dunu eno ea gasa fisia, ea gasa defele gasa fima. E da dunu eno ea si afae wadela:sea, ea si afae

‡ 24:17: Gadili Asi 21:12 § 24:20: Gadili Asi 21:23-25; Mousesema ea Malasu 19:21; Ma:diu 5:38

amo dabe wadela:lesima. E da dunu eno ea bese gusia, ea bese amo dabele guma. E da dunu eno ema se iasu, amo defele ema se ima. ²¹ Nowa da ohe medole legesea, e da ohe eno ea medoi defele dabe ima:ne sia:ma. Be nowa da dunu medole legesea, dilia amo dabe medole legema.

²² **Amo sema da dilia huluane, Isala:ili dunu amola ga fi dilia fi amo ganodini esala, amo Na da dili huluane noga:le hamoma:ne olelei dagoi. Bai, Na da dilia Hina Gode!”

²³ Amo sia: Mousesese da Isala:ili fi dunu ilima olelei. Amasea, ilia da amo dunu diasu gilisisu amoga gadili oule asili, igiga gala:le, medole legei dagoi. Isala:ili fi dunu da agoane Hina Gode Ea Mousesema hamoma:ne sia:i amo hamoi dagoi.

25

Ode Fesu Amoga Hou (Mousesese Ea Malasu 15:1-11)

¹ *Hina Gode da Sainai Goumia, Mousesema amane sia:i, ² “Isala:ili fi dunuma amane sia:ma, ‘Dilia soge amo Hina Gode da dilima iabe, amo ganodini golili dasea, dilia Hina Gode Ea nodoma:ne, ode fesuga osobo mae gidinama. ³ Dilia ode gafeyale ganodini osoboga hawa: bugima, dilia waini sagai amoda damuni fasima, amola ha:i manu faima. ⁴ Be ode fesuga, dilia soge hedofasima. Amo ode da Hina Gode Ea nodoma:ne ilegei dagoi. Dilia ifabia hawa: mae sagama amola dilia waini efe amoda mae damuni fasima. ⁵ Gagoma da hisu heda:sea, amo

** 24:22: Idisu 15:16 * 25:1: Gadili Asi 23:10-11

mae faima. Amola dilia waini sagai (amoda hame damuni fasi) amoga waini fage mae faima. Bai amo ode da helefisudafa ode. ⁶ - ⁷ Amo ode ganodini, osobo da hame dogoi ba:mu. Be dilia amola dilia udigili hawa: hamosu dunu amola bidi lamusa: hawa: hamosu dunu amola ga fi dunu dilima gilisili esala, amola dilia lai gebo amola sigua ohe amo da dilia sogega ha:i manu defele ba:mu. Ha:i manu liligi huluane dilia sogega heda:lebe, amo manu da defea.

Bu Sagosu Ode

⁸ Dilia da ode fesuale amo idili, amo fesuale agoane asili, ode⁴⁹ asi dagoi ba:mu.

⁹ Amo odega (ode⁵⁰) eso nabu oubi fesuga, Bu Gousa:su Esoga, dunu amo da soge huluane ganodini 'dalabede' duma:ne asunasima. ¹⁰ Dilia agoane hamosea, ode⁵⁰amoga hahawane udigili ahoasu hou, sogega esalebe dunu huluane ilima ilegemu. Amo ode ganodini, soge huluane amo da eno dunuma bidi lai galea, amo soge ea musa: ada o egaga fi ilima bu ima:ne sia:ma. Amola nowa da udigili hawa: hamomusa: enoga bidi lai esalea, amo da ea fidafama buhagima:ne, logo doasima. ¹¹ Dilia amo ode ganodini, dilia sogega hawa: mae bugima, gagoma hisu heda:lebe, amo mae faima, amola dilia waini sagai (amoda hame damuni fasi) amoga fage mae faima. ¹² Amo ode huluane da sema hamoi dagoi ode. Ha:i manu da dilia sogega hisu heda:beba:le, amo fawane moma.

¹³ Amo ode ganodini, soge huluane amo da eno dunuma bidi lai galea, ea musa: ada ema ima.

¹⁴ Amaiba:le, dilia da dilia Isala:ili na:iyado ilima

osobo bidi lasea, moloiwane hamoma. ¹⁵ Bidi lasu defei amo da ode asili Bu Sagosu Ode amoga doaga:su idi amo defele ilegemu da defea. ¹⁶ Bu Sagosu Ode doaga:ma:ne, ode bagohame gala ba:sea, bidi lasu defei da bagade hamoma. Be ode bagahame fawane gala ba:sea, bidi lasu defei da fonobahadi ba:mu. Bai ode amoga ha:i manu faimu gala, amo ea idi amoga dilia bidi laha. ¹⁷ Dilia Isala:ili na:iyado dunu ilima mae ogogoma. Be dilia Hina Godema beda:ma!”

Ode Fesuga Se Ba:ma:bela:?

¹⁸ “Dilia soge amo ganodini gaga:iwane esaloma:ne, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i liligi amola sema huluane noga:le nabima. ¹⁹ Dilia soge da ha:i manu noga:le legemu. Dilia hanai defele, dilia da ha:i manu lamu amola soge ganodini gaga:iwane esalumu.

²⁰ Be dunu afae da agoane adole ba:ma:bela:le, ‘Ninia da ode fesu amoga ha:i manu hame bugisia amola hame faisia, adi moma:bela:?
²¹ ‘Na, Hina Gode, da ode gafe amoga dilia soge amo ganodini hahawane hamomuba:le, dilia so-gega ha:i manu ode adunaga moma:ne defele da heda:mu. ²² Dilia ode godo ganodini ha:i manu bu bugisia, dilia ha:i manu ode gafe ganodini fai, amo nanebe ba:mu. Amola amo ha:i manu da mae dagole, dilia da ode godo bugi liligi faili manu.

Soge amola Liligi Bu Imunu

²³ Dilia soge da dilia sogedafa hame. Amaiba:le, eno dunu amoma bidi lamudafa

da hamedei. Dilia sogē da Gode Ea sogē. Dilia da amo sogega ouligisu dunu fawane.

²⁴ Dilia da sogē amo bidi lasea, musa: sogē eda amo hi lamu defele gala. Amo noga:le dawa:ma! ²⁵ Isala:ili dunu da hame gaguiba:le, ili esaloma:ne ea sogē bidi lamu amo fawane da logo galea, e gadenedafa sosogo fi dunu fawane lamu da defea.

²⁶ Be dunu da gadenene sosogo fi dunu hame galea, e da fa:no muni eno lasea, hi bu lamu defele agoane ba:mu. ²⁷ Amai galea, e da ea musa: sogē lai dunuma dabe amo ode da asili Bu Sagosu Ode amoga doaga:mu amo ea idi defele ima:ne sia:ma. Bai e da sogē bu hame bidi lai ganiaba, e da Bu Sagosu Ode amoga udigili lala:loba. ²⁸ Be e da ea sogē bu bidi lamu defele hame ba:sea, sogē bidi lai dunu da amo sogē gagulaligimu. Amola Bu Sagosu Ode amoga, e da udigili musa: gagui dunuma imunu.

²⁹ Dunu da diasu gagili sali moilai amo ganodini gala, amo bidi lasea, e da ode afae amoga bu bidi lamusa: dawa:sea, bu bidi lamu da defea. ³⁰ Be amo ode ganodini, e da ea diasu bu hame bidi lasea, amo diasu da gaheabolo gagui dunu amola egaga fi dunu ilia diasudafa ba:ma:mu. Musa: gagui dunu da Bu Sagosu Ode amoga, amo diasu bu hame samogemu. ³¹ Be hou amo diasu hame gagili sali moilai ganodini dialebe da bugili nasu sogēbi ea hou defele ba:mu. Musa: eda da bu bidi lamusa: dawa:sea, e da bu bidi lamu da defea, amola Bu Sagosu Ode amoga, gagui dunu da amo diasu ea musa: eda ema udigili bu imunu. ³² Be Lifai dunu da moilai bai bagade

ilima ilegei amo ganodini ilia soge o diasu enoga lai amo bu samogene bidi lamusa: dawa:sea, ilia bu bidi lamu da defea. ³³ Amo moilai ganodini, Lifai dunu da diasu bidi lasea amola bu samogene hame bidi lasea, amo diasu Bu Sagosu Ode ganodini, Lifai dunuma bu udigili ima:mu. Bai diasu amo da Lifai dunu ilia moilai ganodini gagubi amo da Lifai dunu ilia: fawane. ³⁴ Be ohe ha:i nasu soge, Lifai dunu ilia moilai sisiga:le diala, amo da hamedafa bidi lamu. Bai amo soge da Lifai dunu ilia eso huluane gaguma:ne dialumu.

Hame Gagui Dunuma Bidi Bu Ima:ne Iasu

³⁵ †Dilia Isala:ili na:iyado dunu dili gadenene esala da hame gaguiwane hamosea amola ea labe lamu hamedei ba:sea, dilia bidi lamusa: hawa: hamosu dunu defele, e da dilima gadenene esaloma:ne, ema ima. ³⁶ Bidi bu ima:ne iabeba:le, amoga dabe eno mae lama. Be Gode Ea sia: nabima amola e da dilima bu gadenene esaloma:ne, logo doasima. ³⁷ ‡Dilia ema bidi bu ima:ne iasea, amoga dabe eno mae lama amola ema ha:i manu bidi lasea, amo ha:i manu ea lasu ilegei defele fawane lama. ³⁸ Bai amo da dilia Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i gala. Hina Gode da dilima Ga:ina:ne soge ima:ne, amola dilia Hina Gode esaloma:ne, dili Idibidi sodega fisili masa:ne asunasi dagoi.

Udigili Hawa: Hamosu Dunu Halegale Masa:ne Logo Doasisu

† 25:35: Mousese ea Malasu 15:7-8 ‡ 25:37: Gadili Asi 22:25;
Mousese ea Malasu 23:19-20

39 §Dilia Isala:ili na:iyado dunu dilia fi amo ganodini esala da ea bidi fisili, hame gagui hamoiba:le, dilia udigili hawa: hamomusa:gini dilima ea da:i bidi lasea, ema udigili hawa: hamosu dunu defele hamoma:ne mae sia:ma. 40 E da dia bidiga hawa: hamosu dunu defele dia hawa: hamonanu, Bu Sagosu Ode amoga yolesimu. 41 Amo odega, e amola ea mano da di yolesili, ea fidafa amola ea aowalali ilia soge amoga buhagima:ne yolesima. 42 Isala:ili dunu ilia da Hina Gode Ea udigili hawa: hamosu dunu. E da ili Idibidi sogega guiguda: oule misi. Amaiba:le, Isala:ili fi dunu amo eno dunuma ea udigili hawa: hamomusa: bidi lamu da sema gala. 43 Ilima ougiliwane mae hamoma. Be Godema beda:ma. 44 Dilia da udigili hawa: hamosu dunu lamu hanai galea, fifi asi gala dilima sisiga:le esala amoga bidi lama. 45 Amola ga fi dunu dilima gilisili esalea, ilia mano amo dilia udigili hawa: hamomusa:gini lamu da defea. Amo mano dilia sogega lalelegei, amo dilia gagui liligi hamoma:ne lamu da defea. 46 Amola dilia bogosea, dilia mano da amo udigili hawa: hamosu dunu lama:ne sia:ma. Be dilia Isala:ili na:iyado dunu ilima ougili mae hamoma.

47 Ga fi dunu dili amola gilisili esalebe da bagade gaguiwane ba:sea, amola dilia Isala:ili na:iyado dunu da hame gaguiba:le, ea da:i amo ga fi dunu o ea sosogo fi dunu ilima bidi lasea, 48 - 49 fa:no ea ola o eya ea adabi amola daiya o ea gawia o ea fidafa dunu da e bu bidi lamusa:

§ 25:39: Gadili Asi 21:2-6; Mousesese ea Malasu 15:12-18

dawa:sea, amo da e bu samogene lama:ne logo doasima:mu. O hi da bidi lale bu hi da:i bidi lamu da defea. ⁵⁰ E da ga fi dunu ea da:i bidi lai, ema fada:i fofada:ma:mu. Amasea, ela da ode amoga ea bidi lai ode asili Bu Sagosu Ode amoga doaga:ma:ne idimu. Amola e bu yolesima:ne, dabe da bidiga hawa: hamosu dunuma iasu defele ilegemu. ⁵¹⁻⁵³ Dunu da dunu fi enoga bidiga lai, be ea fi dunu ili da e bu bidiga lamu hanai. Amaiba:le, ilia da Bu Sagosu Ode doaga:ma:ne, ea hawa: hamosu esalumu ode fisiagai amo fawane idilalu, bidi imunu. Amo bidi defei da dunu ea odega hawa: hamosu bidi defele ba:mu, amola ea hina da ema ougiliwane hamomu da sema bagade. ⁵⁴ Be e da amo hou defele ea udigili hawa: hamosu hame yolesea, e da Bu Sagosu Ode amoga hahawane yolesima:ne logo doasima:ne sia:ma. ⁵⁵ Isala:ili dunu da eso huluane udigili hawa: hamosu dunu esalumu da hamedei. Bai ilia da Hina Gode Ea udigili hawa: hamosu dunu esala. E da ili Idibidi sogega fisili masa:ne guiguda: oule misi. E da ilia Hina Gode!

26

Nbasu Hou Hamobeba:le Hahawane Ba:mu (Mousese Ea Malasu 7:12-24; 28:1-14)

¹ *Hina Gode da amane sia:i, “Dilia nodone sia:ne gadomusa:, loboga hamoi liligi, igiga hamoi golasu ifa agoane liligi amola osole dedei igi, amo mae hamoma. Bai Na da dilia Hina Gode! ² Nama nodomusa: lolo Nasu gilisisu

* **26:1:** Gobele Salasu 19:4; Gadili Asi 20:4; Mousese ea Malasu 5:8, 16:21-22, 27:1

huluane noga:le dawa:ma amola Nama nodone sia:ne gadosu sogebi amo nodoma. Na da Hina Gode!

³ †Dilia da Na hamoma:ne sia:i amola Na sema amoma noga:le fa:no bobogesea,

⁴ Na da dilima eso defele gibu imunu. Amasea, dilia sogega dilia da ha:i manu heda:lebe ba:mu, amola dilia ifa amoga fage legei dagoi ba:mu.

⁵ Dilia ha:i manu faimu da bagadedafa ba:mu. Dilia da gagoma failalu, mae dagole waini fage faimu ba:mu. Amola dilia da waini fage failalu, bu gagoma hawa: bugima:ne eso da doaga:i dagoi ba:mu. Dilia da sadima:ne, ha:i manu bagade ba:mu amola dilia soge ganodini gaga:iwane esalumu.

⁶ Na da dilia soge ganodini dilima olofosu imunu. Amola dilia da enoba:le mae beda:iwane hahawane golamu. Na da gasonasu sigua ohe dilia soge ganodini mae misa:ne sefasimu, amola dilia da gegesu bu hame ba:mu. ⁷ Dilia da dilia ha lai hasalimu. ⁸ Dilia dunu biyale gala da ha lai dunu100 amo hasalimu. Amola dilia dunu100 da ha lai dunu10,000 hasalimu. ⁹ Na da dilima hahawane hamomu amola mano bagohame dilima imunu. Na da Na gousa:su dilima hamoi amo noga:le ouligimu.

¹⁰ Dilia da ha:i manu bagadedafa faimuba:le, dilia ha:i manu ode afaega defele ba:mu. Amasea, musa: fai ha:i manu da dialebeba:le, dilia da gaheabolo ha:i manu faisia, diasu ganodini legemusa:, musa: ha:i manu fai bagade dialebeba:le da ha:digimu agoai ba:mu. ¹¹ Na

† 26:3: Mousese ea Malasu 11:13-15, 28:1-4

da Na sema Abula Diasu ganodini, dilia fi dogoa esalumu. Amola Na da dili hame yolesimu. ¹² ‡Na amola da dili gilisili esalumu. Na da dilia Gode esalumu amola dilia da Na fidafa dunu esalumu. ¹³ Na, dilia Hina Gode, da dilia udigili hawa: hamosu dunu bu mae esaloma:ne, dili Idibidi sogega fisili masa:ne asunasi. Gasa bagade dunu da dili banenesi galu. Be dilia hahawane, dialuma mae fili sa:ili, gadili laloma:ne, Na da amo ilia gasa gugunufinisi dagoi.”

*Hame Nabasu Hou Dabe da Se Iasu.
(Mousesee Ea Malasu 28:15-68)*

¹⁴ §Hina Gode da amane sia:i, “Dilia da Na hamoma:ne sia:i hame nabasea, dilia da Na se iasu ba:mu. ¹⁵ Dilia da higa:iba:le, Na hamoma:ne sia:i amola Na sema amoma hame fa:no bobogesea, amola gousa:su Na dilima hamoi amo wadela:sea, ¹⁶ Na da dilima se imunu. Na da gugunufinisisu liligi dilima iasimu. olo bagade amola asugi amo da dilia si wadela:mu amola dili da bogosu dilima madelai ba:mu. Dilia da ha:i manu hawa: bugimu be udigili bugimu. Bai dilia ha lai dunu da dilima hasalasili, dilia ha:i manu bugi huluane manu. ¹⁷ Na da sinidigili dilima ha lai hamomu. Amaiba:le, dilia da enoga hasalasi dagoi ba:mu amola dilima higa:i dunu da dili ouligimu. Dilia da bagade beda:iba:le, dunu eno da dili hame sefasibi amomane dilia da udigili hobea:le masunu.

¹⁸ Be amo se iasu ba:sea, dilia da Nama hame sinidigili nabasu hou hame hamosea, Na da

‡ 26:12: 2 Golidia 6:16 § 26:14: Mousesee ea Malasu 28:15-68

fesuale agoane baligili dilima se imunu. ¹⁹ Na da dilia gasa fi hidasu hou amo gugunufinisisimu. Gibu da hame sa:imu amola dilia osobo da ga:nasi gula agoane hamomu. ²⁰ Dilia gasa bagade hawa: hamosu da dilia hou hame fidimu. Bai dilia soqe da ha:i manu hame legemu amola dilia ifa da fage hame legemu.

²¹ Amola dilia bu hame nabasu hou hamonanebe ba:sea, Na da bu dilia se iasu fesuale eno agoane imunu. ²² Na da medosu sigua ohe dilima asunasimu. Ilia da dilia mano medole legemu amola dilia lai gebo gugunufinisisimu. Amola dilia bogogia:mubale, dunu bagahame fawane esalebe ba:mu. Logo huluane da dunu hame ahoanebeba:le, yaloi ba:mu.

²³ Be dilia amo se iasu lai dagosea, bu Na hamoma:ne sia:i bu hame nabasea, ²⁴ Na da sinidigili, se iasu fesuale eno agoane baligili dilima imunu. ²⁵ Dilia da Na gousa:su wadela:lesiba:le, Na da dilima gegesu iasimu. Amola dilia moilai amo ganodini gagili salimusa: agoane gilisia, Na da olo amo uhinisimu hamedei dilima imunu. Amasea, bu gegemu gogoleba:le, dilia da dilia ha lai ilima dili gagulaligima:ne amola fama:ne olemu. ²⁶ Na da dilia ha:i manu logo hedofamu. Amasea, uda nabuane gala da ilia agi ga:gi hamoma:ne, gobele nasu afae fawane defele ba:mu. Ilia fonobahadi fifili dilima imunu. Amola dilia huluane na dagosea, bu ha:i bagade ba:mu.

²⁷ Amalalu, dilia Nama halale Na hamoma:ne sia:i hame nabasea, ²⁸ Na da ougili dilima gegene, se iasu fesuale eno baligili dilima imunu. ²⁹ Dilia

ha:i bagade nababeba:le, dilia manodafa amo hei manusa: dawa:mu. ³⁰ Dilia nodone sia:ne gadosu sogebi agologa diala amo Na da gugunufinisimu. Na da dilia gabusiga: manoma oloda amo mugulumu amola dilia bogoi da:i hodo amo dilia loboga hamoi ogogosu 'gode' dafai amo da:iya ha:digimu. ³¹ Na da dilima bagade higale, dilia moilai gugunufinisimu. Na da dilia nodone sia:ne gadosu sogebi gugunufinisimu amola dilia gobele salasu liligi hame lamu. ³² Na da dilia soge dafawanedafa gugunufinisimu. Amaiba:le, dilia ha lai da dilia soge gesowai, amo ba:sea, bagadewane fofogadigimu.

³³ Na da gegesu dilima iasimu amola ga fifi asi gala ilia sogega dili afagogomu. Dilia soge da dunu hame esalebe ba:mu amola dilia moilai huluane mugululi gugunufinisi dagoi ba:mu. ³⁴ - ³⁵ Amasea, Isala:ili soge da ode bagohame helefisu ba:mu (amo helefisu dilia da dilia sogega hame iasu). Soge da ouligisu dunu hamedene udigili dialumu. Dilia da mugululi asili, dilia ha lai dunu ilia soge ganodini esalea, soge da damunisi dialumu.

³⁶ Na da hamobeba:le, dilia mugululi asi dunu da bagadewane beda:mu. Amasea, dilia da ifa lubi foga ahoa fane gulibagebe nabasea, hobeamu. Dilia ha lai da gegesu ganodini dili sefasibi amo defele hobeamu, amola ha lai da dilima gadenei ba:sea, dilia da udigili dafamu. ³⁷ Ha lai da dili hame sefasisia, dilia da eno enoma legagala:le dafamu. Amola dilia ha lai ilima dabe gegemu hamedei ba:mu. ³⁸ Dilia da mugululi asili, dilia ha lai ilia soge ganodini

bogomu. Fedege agoane, dilia ha lai ilia sogega na dagoi ba:mu. ³⁹ Dilia dunu afae afae dilia ha lai ilia soge ganodini hame bogoi esalebe, da da:i dione geloga:gia:mu. Bai dilia amola dilia aowalali da wadela:i hou hamosu.

⁴⁰ - ⁴¹ Be diligaga fi ilia amola ilia aowalali (amo da Nama ha lai amola lelebeba:le, Na da ilima ha lale, ilia ha lai dunu sogega esaloma:ne, mugu-luli masa:ne sia:i) ilia wadela:i hou fofada:mu. Hobe, diligaga fi da ilia hou fonobosea, amola ilia wadela:i hou amola odoga:su hou amo ea dabe huluane ilia da hamoi dagosea, ilia da fofada:mu.

⁴² ** Amasea, Na da Na gousa:su Na da Ya:igobe, Aisage amola A:ibalaha:me ilima hamoi, amo Na da bu dawa:mu. Na da Na fidafa ilima Isala:ili soge imunu ilegei, Na da bu gaheabolo ilegemu.

⁴³ Be hidadea, amo soge da hahawane damunisili, dunu hamedafa amo ganodini esalebe ba:mu. Amola Na fi dunu da Na hamoma:ne sia:i amola Na sema higale yolesiba:le, ilia amo dabe huluanedafa hamomu. ⁴⁴ Be amo eso amolawane, ilia da ilia ha lai soge ganodini esalea, Na da Na fi dafawanedafa hame yolesimu amola dafawanedafa hame gugunufinisimu.

Amoi hamoi ganiaba, Na gousa:su da ilima dagolesila:loba. Be Na da ilia Hina Godedafa. ⁴⁵ Na da musa: Na fi amo Idibidi sogega fisili masa:ne asunasiba:le, Na da fifi asi gala huluane ilima Na gasa olelei. Amoha, Na da ilia aowalali ilima gousa:su hamoi. Amo gousa:su Na da bu

** 26:42: Mui 28:13-14, 26:3-4, 17:7-8

gaheabolo ilegemu. Bai Na, Hina Gode, da ilia Godedafa esaloma:ne.”

⁴⁶ Amo dedei da sema amola Gode Ea hamoma:ne sia:i, amo Hina Gode da Sainai Goumia, Mousesema olelei, amo e da bu Isala:ili dunuma alofele ima:ne.

27

Hina Godema Iasu Liligi Sema

¹ Hina Gode da Mousesema amane hamoma:ne sia:i, ² “Isala:ili dunu ilima amane sia:ma,” Nowa da Godema imunusa:, dunu ilegesea, e da amo dunu bu samogene lamu da defea. Be e da amo dunu ea dabe defele imunu. ³⁻⁷ Dabe lamu defei da hagudu dedei,

asigilai dunu amo da ode20 asili ode60 doaga:i,
ea dabe lamu defei da silifa fage50agoane
asigilai uda ea dabe lamu defei da silifa fage30
agoane

goi amo da ode5 asili20 doaga:i, ea dabe lamu
defei da silifa fage20agoane

uda mano ea dabe lamu defei da silifa fage10
agoane

dunu mano dudubu (ode oasili5) ea dabe lamu
defei da silifa fage5agoane

uda mano dudubu ea dabe lamu defei da silifa
fage3 agoane

asigilai dunu amo da ode60 baligi, ea dabe lamu
defei da silifa fage15agoane

asigilai uda amo daode60baligi amo ea dabe
lamu defei da silifa fage10agoane.

⁸ Be dunu da eno dunu ilegei amola hame gaguiba:le, bu defei amo defele lamu hamedei ba:sea, e da ea ilegei dunu o uda, gobelesalasu

dunu ema oule masa:ne sia:ma. Amasea, gobele salasu dunu da ilegei hamoi dunu ea gagui defele, dabe lamu defei haguduga ilegemu.

⁹ - ¹⁰ Be dunu da Hina Godema imunusa:, ohe noga:i ilegesea, e da amo ohe afadenene eno ohe imunu da hamedei. Bai Hina Godema ilegei iasu da sema gala. E da ohe afadenene, eno imunusa: dawa:sea, amo ohe aduna da Hina Gode Ea:. ¹¹ Be ilegei liligi amo da ledogalebe ohe (Hina Gode da agoai liligi hame laha) amo galea, dunu da amo ohe gobelesalasu dunuma gaguli masunu. ¹² Gobelesalasu dunu da amo ohe ea hou defele lamu defei ilegemu. Amolamu defei afadenemu da hamedei galebe.

¹³ Iasu dunu da amo ohe bu bidi lamusa: dawa:sea, e da bidi lamu defei amola20% eno amola bidi lamusa: imunu.

¹⁴ Nowa dunu da ea diasu Hina Godema imunusa: ilegesea, gobelesalasu dunu da amo diasu ea hou defele, bidi lamu defele ilegemu. Amobidi lamu defei afadenemu da hamedei. ¹⁵ Be dunu amo diasu imunusa: ilegei da amo diasu bu bidi lamusa: dawa:sea, e da diasu ea bidi lamu defei amola20% eno amola amoga bu bidi lamu.

¹⁶ Dunu da Hina Godema imunusa: ea soge ilegesea, amo ea bidi lamu defei da fage hawa: amo sogebugima:ne ea defei agoane ba:mu. Idi da bali hawa:20gilougala:me afae afae da silifa fage nabuane amoga lamu. ¹⁷ Be Bu Sagosu Ode doaga:sea, amolalu e da hedolo Hina Godema imunusa: ilegesea, amo ea bu lamusa: defei da huluanedafa.

¹⁸ Be e da fa:nowane ilegesea, gobele salasu dunu da ode asili, Bu Sagosu Ode doaga:mu, amo ode idilalu ea bu bidi lamu defei ilegemu.

¹⁹ Dunu amo da musa: amo soge Hina Godema ilegei, e da bu bidi lamusa: dawa:sea, e da amo ea bidi lamu defei amola eno20% amoga bu bidi lamu. ²⁰ Be amo dunu da amo soge Hina Godema bu mae bidi lale, eno dunuma bidi lasea, e da amo soge bu hamedafa bidi lamu - sema gala.

²¹ Bu Sagosu Ode eno doaga:sea, amo soge da Hina Gode Ea: liligi, eso huluane enoga mae bidi lama:ne, hamoi dagoi ba:mu. Gobele salasu dunu ilia da amo soge gagumu. ²² Dunu da soge bidi lale, Hina Godema amo soge imunusa: ilegesea,

²³ gobele salasu dunu da ode asili Bu Sagosu Ode amoga doaga:mu, amo ode idilalu, amo soge bidi lamu defei ilegemu. Amasea, amo dunu da defei amo defele amo esodafaga hedolo imunu. Bidi i amo da Hina Gode Ea:. ²⁴ Bu Sagosu Ode amoga, soge da ea musa: eda o egaga fi ilima bu sinidigili ima:mu.

²⁵ Bidi lamu defei da Isala:ili fi bidi lasu sema ilegei defele hamoi dagoi ba:mu.

²⁶ Isala:ili sema amo ganodini, magobo lalelegei huluane da Hina Gode Ea:. Amaiba:le, dilia da magobo amo hahawane udigili iasu hamomu da hamedei. Bai amo da Hina Gode Ea: liligi. Bulamagau mano o sibi mano o goudi mano da Hina Gode Ea:.

²⁷ Be led o he amo da ilegei hame ohe ea bidi lasu defei defele amola eno20% amola amoga bu bidi lamu da defea. Be ea eda da

bu hame bidi lasea, gobele salasu dunu da eno dunuma ea lamu defei ilegei amoga bidi lamu da defea.

²⁸ *Be liligi o dunu o ohe o soge da bu hame lamusa: Hina Godema ilegesea, amo bu samogemu da hamedei. Bai amo liligi da eso huluane Hina Gode Ea: ²⁹ Dunu amola da medole legemusa: Hina Godema ilegei, amo bu lamu da hamedei. Amo da medole legemu fawane. ³⁰ †Sogega heda:i ha:i manu huluane, (gala:ine amola ifa fage) amo nabuane momogili, afae da Hina Gode Ea: ³¹ Nowa da Hina Gode Ea liligi bu lamusa: dawa:sea, e da amo ea bidi lamu defei defele amola eno20% amoga bu lamu.

³² Lai gebo ilia idi nabuane ganodini, afae da Hina Gode Ea: ³³ Amo ohe ea eda da amo nabuane idi amo ganodini, wadela:i ohe fawane Hina Godema imunu da sema bagade. Amola ohe noga:i amo da Hina Godema ilegei, amo afadenene eno imunu da sema bagade. Amai hamosea., amo ohe aduna da Hina Gode Ea: ba:mu, amola ela bu bidi lamu da hamedei.

³⁴ Hina Gode da amo hamoma:ne sia:i huluane Sainai Goumia Mousesema i. E da Isala:ili fi dunu ilima alofele ima:ne, Mousesema sia:si.

Sia: Ama Dagoi

* **27:28:** Idisu 18:14 † **27:30:** Idisu 18:21; Mousesema ea Malasu14:22-29 (Hina Gode da Yeligou moilai bai bagade dunu medole legemusa: ilegei. Bai ilia wadela:i hou da nabaidafa ba:i. Amaiba:le, Isala:ili dunu da Yeligou dunu huluane medole legei dagoi. (Yosiuu 6:17-18, 21.)

GODE EA SIA: IDA:IWANE GALA
The Holy Bible in the Bedamuni language of Papua
New Guinea
Buk Baibel long tok ples Bedamuni

Copyright © 2000 Tom Hoey

Language: Bedamuni (Beami)

Translation by: Tom Hoey

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2019-12-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 30 Nov 2021

28e512c8-4603-5063-83de-bc2fd6fa3b51